

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nezávislost soudní moci

Plzeň 2012

Taťána Marková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

KATEDRA ÚSTAVNÍHO A EVROPSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nezávislost soudní moci

Studijní program: magisterský program

Obor: Právo a právní věda

Autorka: Taťána Marková

Vedoucí práce: JUDr. Milan Tomeš

Plzeň 2012

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „*Nezávislost soudní moci*“ jsem vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označila a uvedla v příloženém seznamu.

V Plzni, dne

Taťána Marková

Děkuji vedoucímu diplomové práce JUDr. Milanovi Tomešovi za odborné rady, trpělivost a cenné připomínky při vedení diplomové práce.

OBSAH

Úvod.....	8
1. Výklad pojmů soudní moc a nezávislost soudní moci	10
1.1. Teorie dělby moci	10
1.2. Systém dělby moci v České republice	12
1.3. Soudní moc	15
1.4. Nezávislost soudní moci	17
2. Historický vývoj nezávislosti soudní moci na území České republiky.....	19
2.1. Obecně k vývoji soudnictví.....	19
2.2. Soudnictví do roku 1918	20
2.3. Soudní moc mezi lety 1918-1920	23
2.3.1. Recepční norma	23
2.3.2. Prozatímní ústava	24
2.3.3. Ústavní listina z roku 1920.....	24
2.4. Období nesvobody mezi lety 1938-1945	25
2.5. Ústava 1948.....	26
2.6. Soudní moc v ústavním vývoji od roku 1960 do roku 1989	29
2.6.1. Ústava 1960.....	29
2.6.2. Ústavní vývoj po roce 1968.....	30
2.6.3. Nezávislost soudnictví v komunistickém Československu	30
2.7. Ústava České republiky z roku 1993	33
3. Současná právní úprava nezávislosti soudní moci v ČR	34
3.1. Nezávislá soudní moc v Ústavě České republiky	34
3.2. Institucionální nezávislost soudní moci	37
3.3. Personální nezávislost soudní moci	39
3.3.1. Nezávislý a nestranný soudce	40
3.3.2. Soudcovská nepodjatost	43
3.3.3. Procedura jmenování soudce.....	44
3.3.4. Zánik funkce soudce a neodvolatelnost soudce	50
3.3.5. Neslučitelnost funkcí.....	55
3.3.6. Předpoklady k výkonu funkce soudce	56
3.3.7. Vázanost soudců.....	57
3.4. Normativní záruky nezávislosti soudní moci	59
3.4.1. Veřejnost soudního jednání	59
3.4.2. Omezení petičního práva	60
3.4.3. Poskytování informací z oblastí výkonu soudní moci	61
3.4.4. Ochrana nezávislosti soudní moci normami trestního práva	62
3.4.5. Právo na zákonného soudce	64
4. Srovnání právní úpravy nezávislosti soudní moci v České republice s ostatními státy Evropského unie	66
4.1. Monitorování situace právní úpravy soudní moci.....	66
4.2. Srovnání nejvyšších soudcovských rad.....	67
5. Aktuální problémy.....	69
5.1. Samospráva soudnictví.....	69
5.1.1. Právní úprava státní správy soudů.....	69
5.1.2. Reforma státní správy soudů	70

5.2. Hmotné zabezpečení	74
5.3. Inštitucionálna nezávislosť Ústavného súdu	76
Záver	79
Seznam použité literatury a pramenů.....	81
English abstract	91

ÚVOD

Tématem diplomové práce je nezávislost soudní moci. Práce je rozdělena do několika tematických okruhů, na základě kterých je vysvětlena nepostradatelnost principu nezávislé soudní moci v demokratickém právním státě.

První část práce si klade za cíl objasnit z právně filozofického hlediska vývoj teorie dělby moci. Jedná o základní ústavní princip, jehož provedením lze v ústavním dokumentu zakotvit oddělení jednotlivých složek státní moci. V kontextu s principem dělby moci je v této části práce obecně vysvětlen pojem soudní moci a její nezávislé postavení v ústavní normě.

Druhá část práce se věnuje historickému vývoji nezávislosti soudní moci v České republice. Historická část práce je zaměřena především na vývoj ústavních norem na našem území, které jako základní zákony vyjadřují obecné právní tendence doby a je na nich možné pozorovat jednotlivá vývojová stádia úpravy soudní moci a její nezávislosti. Tato část práce by měla vést k pochopení současného systému nezávislosti soudní moci na pozadí historického vývoje, který má pro právo stěžejní postavení. Pouze na základě historických událostí se může současná právní úprava vyvarovat již ověřených chyb nebo naopak využít pozitivních zkušeností.

Ve třetí části práce je podrobně pojednáno o současné právní úpravě nezávislé soudní moci. Tato část práce je rozčleněna dle dvou základních hledisek nezávislosti soudní moci, za které považujeme institucionální nezávislost a nezávislost personální. Vedle toho jsou v jednotlivých podkapitolách popisovány dílčí záruky a principy, jež mají ve výsledku naplnit Ústavou požadovaný princip nezávislé soudní moci, jež je vytvořena na pozadí mechanismu oddělení jednotlivých složek státní moci. Tato část práce je inspirovaná bohatou judikaturou Ústavního soudu, jež se vyjadřuje nejen k obecnému principu nezávislého soudnictví, ale především k dílčím normativní zárukám.

V další části práce je uvedeno srovnání právní úpravy nezávislé soudní moci s ostatními státy Evropské unie. Cílem této části práce je ukázat možné varianty řešení soudní samosprávy, které jednotlivé členské země uplatňují ve svých právních řádech.

Poslední část práce navazuje tematicky první podkapitolou na předchozí část práce. Věnuje se aktuální problematice, kterou je pro české soudnictví především úprava samosprávy soudní moci. Cílem této části práce je zdůraznit alarmující stav, ve kterém se stávající justice nachází. V další podkapitole je pojednáno o hmotném

zabezpečení soudní moci. Poslední téma této části práce navazuje na finanční stránku nezávislosti soudní moci. Bylo inspirováno nedávným rozhodnutím ministra financí, jež vyvolalo veřejnou diskuzi o nátlaku ze strany Ústavního soudu, který se nepřiměřeně situaci hájil nezávislostí soudní moci.

1. Výklad pojmů soudní moc a nezávislost soudní moci

1.1. Teorie dělby moci

Existence ústavy, aktu vymezujícího základy zřízení státu, je především podmíněna demokratickým státním zřízením. Pluralita moci a názorů je jedním ze stěžejních bodů myšlenky demokracie.¹ Fungování demokratického právního státu se neobejde bez mechanismu personálního i institucionálního oddělení moci a systému brzd a rovnováh mezi nimi, jenž brání tomu, aby jedna z mocí získala dominantní postavení.

Samotnou teorii dělby moci je třeba posuzovat jako komplexní nauku zahrnující oblast práva, filozofie a zároveň jejich historické pozadí. Autorem jedné z nejstarších zmínek, která předjímala pozdější teorii dělby moci, je Aristoteles. Popisoval ve své době starořecký městský stát a jeho státní zřízení. Ze svých poznatků vyvodil trojčlennost státních funkcí, které podle něj mají vykonávat různé státní orgány.

Stejným způsobem jako Aristoteles popisoval státní zřízení své doby, postupovali i ostatní. V monarchistickém období se těšilo oblibě třídění státních funkcí na pět základních oborů státní činnosti a to podle počtu úřadů, které měl panovník k dispozici. Období ryze popisné se v průběhu času začíná obohacovat o hodnotící prvky.² Ze sféry pouhého konstatování nad uspořádáním státních funkcí se dostáváme do období přirozenoprávní doktríny a teorie společenské smlouvy, typické pro 17. a 18. století. V tomto období slouží koncepce dělby moci především jako prostředek vedoucí k zodpovědnosti nejvyšších orgánů státu. John Locke přispěl k dalšímu rozvoji nauky o oddělení státní moci rozlišením jednotlivých státních funkcí a určením jejich vzájemné hierarchie. Dle Locka má být občanská vláda vykonávána třemi základními složkami: mocí zákonodárnou, výkonnou a federativní. Aby došlo k vzájemné kontrole je potřebné, aby tyto moci byly svěřeny různým orgánům. Locke kladl důraz nejen na oddělení, ale zároveň na vzájemné mocenské vztahy. Vytvořil hierarchii zdůrazňující nadřazenost moci zákonodárné nad mocí výkonnou. Jedině takový systém zaručil nemožnost absolutismu. Locke varoval před mechanismem, ve

¹ Viz KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, str. 42-43 ISBN 80-7380-000-4

² Viz WEYR, František. *Teorie práva*. Praha: Orbis, 1936, str.235-238

kterém by byla zákonodárná a výkonná moc spravována jedním orgánem. V takovém případě hrozí, že si zákonodárce při tvorbě a realizaci zákona přizpůsobí zákon svému zájmu a ne společenským potřebám nebo se zcela zbaví závazku zákon dodržovat. Naopak nespatořoval problém ve spojení výkonné a soudní moci pod jeden orgán, proto v jeho pojetí je součástí moci výkonné i moc soudní. Federativní moc plnila úkoly zahraniční politiky a pro teorii dělby moci nemá významné postavení.³

Rozhodující krok učinil Charles de Montesquieu, který postřehl tendenci ke koncentraci moci a hledal systém politické rovnováhy, ve kterém by nedocházelo k centralizaci moci. Podobně jako Aristotelova trojčlennost funkcí zavádí Montesquieu teoretický poznatek třech základních státních funkcí – zákonodárné, výkonné a soudní. Dochází tak k emancipaci soudní moci ze složky moci výkonné. Za praktickou částí jeho teorie stojí požadavek, aby každá z těchto funkcí byla přidělena samostatnému státnímu orgánu.⁴ Pouze v takto konstruovaném politickém mechanismu je možné, aby jednotlivé orgány byly sto vzájemné oponentury. Vzájemné oponování vede v tomto případě k vytvoření překážky realizace vůle, se kterou by jiný orgán nesouhlasil. Mezi jednotlivými orgány zavádí dialog a jejich spolupráci. Současně je kladen důraz na složení jednotlivých orgánů, u nichž je žádoucí, aby se svým složením nepřekrývaly. Jejich vzájemná nezávislost slibuje udržení svobody ve státě. Autor obdobně jako Aristoteles navazuje na tzv. vládu zlatého středu, obecně charakterizovanou umírněnou realizací moci, která je pro Montesquieua dominantní principem jeho konstitučního myšlení.⁵ Celou svou nauku Montesquieu orientoval směrem k vytvoření konstituční monarchie. Montesquieuovy úvahy inspirovaly americké autory, především Thomase Jeffersona a Benjamina Franklina při tvorbě Deklarace nezávislosti. Následně se jeho pojetí teorie dělby moci promítá v samotných textech ústav, především americké a francouzské ústavy z roku 1795.

K tomu, aby se stala teorie o trojčlennosti státní moci, z ochránky státní formy konstituční monarchie, průkopnicí státní formy republikánské, přispěl Jean Jacques Rousseau. Rousseau přistupuje k jednotlivým složkám hierarchicky, na rozdíl od Montesquieua přistupujícího souřadným způsobem. Primát v tomto období získává

³ Viz KRSKOVÁ, Alexandra. *Dějiny Evropského politického a právního myšlení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 307-315 ISBN 80-86432-24-6

⁴ Viz WEYR, František. *Teorie práva*. Praha: Orbis, 1936, str. 238-239

⁵ Viz KRSKOVÁ, Alexandra. *Dějiny Evropského politického a právního myšlení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 334-335 ISBN 80-86432-24-6

zákonodárná moc, která přísluší zásadně lidu považovaného za suveréna. Praktický postulát důkladného oddělení státních orgánů byl vytvořen k ochraně lidu a jeho svobody proti absolutistické vládě panovníka. Tím, že se lid stává suverénem a zároveň zákonodárná moc primátem ležícím v rukách lidu, odpadá současně požadavek přesné odloučenosti jednotlivých nositelů oněch třech funkcí (státních orgánů). V daném mechanismu není obava před koncentrací moci, protože pravým suverénem je samostatný lid na místě bývalého panovníka. Vzniká tak praktický důsledek koncepce, kdy se svrchovaným státním orgánem stává lidový parlament.⁶

V průběhu 20. století se v Německu a Francii opět objevuje interpretace Montesquieuovy ústavní teorie. Zaměřuje se na celkový princip uspořádání struktury mocenského aparátu. Základním požadavkem se stává absolutní funkční a organická nezávislost jednotlivých mocí. Nezávislost spočívá ve specializaci na výkon jediné funkce a vzájemném neovlivňování ostatních složek. Dalo by se říci, že každá moc má rozhodovací monopol na svůj okruh záležitostí a společně nemají žádný prvek, který by umožňoval podílet se na výkonu jiné moci. Vyloučena je možnost, aby jeden orgán dával závazné pokyny jinému, kontroloval ho a ovlivňoval jeho činnost. Mechanismus je konstruován zároveň na několika dalších principech. Existuje princip vzájemné neodvolatelnosti třech základních orgánů, podle další zásady žádný orgán nemá právo bránit jinému vykonávat jeho činnost, natož ho k ní nutit. Platí také zákaz přímé komunikace mezi nejvyššími představiteli třech základních mocí. Právě tento způsob mechanismu vzniklý z interpretace Montesquieuovy teorie je dnes téměř všeobecný.⁷

1.2. Systém dělby moci v České republice

Ústava České republiky je komplexním svorníkem pro české právo. Ve formálním smyslu určuje především stupnici právní síly právních předpisů. Z hlediska obsahového utvrzuje základní organizaci státu a garantuje základní lidská a občanská práva.⁸ Je považována za základní zákon státu a vrchol soustavy právních norem z hlediska vertikální struktury právního řádu. Jedná se o právní normu značného stupně obecnosti, což vyžaduje její právní realizaci prostřednictvím konkrétních

⁶ Viz WEYR, František. *Teorie práva*. Praha: Orbis, 1936, str. 239

⁷ Viz KRŠKOVÁ, Alexandra. *Dějiny Evropského politického a právního myšlení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 336-338 ISBN 80-86432-24-6

⁸ Viz HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1185 ISBN 978-80-7400-059-1

právních předpisů odvětvových.⁹ Ústava České republiky, státu uznávajícího demokratické hodnoty, tradiční principy ústavnosti a právního státu, je vystavěna na strukturovaném modelu dělby moci, který je jedním ze základních znaků demokratické ústavy.

Obecně je státní moc mocí veřejnou se schopností závazně regulovat a být suverénní vůči ostatním. Státní moc je proto jedním ze základních organizačních elementů státu jako politické organizace společnosti. Uspořádání takové moci je možné pouze dvojitým způsobem, na jedné straně formou koncentrace moci, na straně druhé formou dělby moci. Z historické zkušenosti je evidentní, že v případě neaplikace odděleného výkonu státní moci, dochází k její koncentraci, což následně vede k nežádoucímu omezení svobod občana a popření právního státu. Důsledně respektování dělby moci judikoval Ústavní soud ve svém nálezu, když vyjádřil že v přirozenosti člověka je zakotvena tendence ke koncentraci moci a jejímu zneužití.¹⁰ Státní moc je v České republice vykonávána prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní. Za zdroj státní moci se považuje dle Ústavy lid.¹¹ Skutečnost, že lid je jediným zdrojem státní moci v České republice, vede v důsledku k pojetí státní moci jako jednotné. Samotný mechanismus oddělení jednotlivých složek státní moci chápeme jako stav, kdy lid tuto moc vykonává prostřednictvím zvláštních soustav státních orgánů.

Model dělby moci se ve svém vývoji musel přizpůsobit soudobým požadavkům právní teorie a praxe. Klasická teorie dělby moci se transformovala z původního rozdělení státní moci na tři základní pilíře až do dnešní podoby. V současném ústavněprávním pojetí neexistuje pouze základní rozdělení výkonu státní moci prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, ale současně se projevuje v pluralitě center moci. Takovou pluralitou chápeme výkon státní moci zájmovou a územní samosprávou a dále mimostátními orgány Evropské unie.¹² Systém dělby moci je aplikován v jeho horizontálním aspektu, to znamená že dělba moci probíhá mezi nejvyššími ústavními orgány. Setkáváme se také s jeho vertikálním pojetím, kdy dochází k dělení kompetencí například ve vztahu územní

⁹ Viz KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 68 ISBN 978-80-7380-261-5

¹⁰ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. 7/02, dostupný z ASPI

¹¹ Viz čl. 2 odst. 1, ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹² Viz MATOUŠEK, Ludvík. *Pár poznámek k dělbě moci*. Právní rozhledy. 2006, 8/2006, str. 289 ISSN 1210-6410

samosprávy a centrálních orgánů. Systém dělby moci se projevuje také uvnitř jednotlivých složek moci. Dochází k dualistickému principu uvnitř moci výkonné mezi vládou a prezidentem. Zákonodárná moc je rozštěpena mezi komory Parlamentu. Ve struktuře soudní moci stojí vedle sebe soustava obecných soudů a mimo ně stojící Ústavní soud.¹³

Z typického pojetí dělby moci ve státě s parlamentní formou vlády, kde existuje zvláštní vztah moci zákonodárné a výkonné, se Ústava odchýlila při zakotvení tzv. moci zvláštní, která stojí nad rámcem klasické tripartice. Jedná se o Nejvyšší kontrolní úřad, jehož funkce je Ústavou definována jako zvláštní funkce veřejné moci. Nejvyšší kontrolní úřad vykonává kontrolu nad hospodařením se státním majetkem a dohled nad plněním státního rozpočtu. Pravomoci a postavení, se kterými Nejvyšší kontrolní úřad disponuje, vedly ústavodárce k vytvoření ústavního orgánu začleněného do systému dělby moci. Dalším takovým orgánem je Česká národní banka označována v ústavněprávní teorii jako samostatná bankovní moc. Ústava ji koncepčně staví na srovnatelné místo s ostatními složkami mechanismu dělby moci, je považována za moc svého druhu. Z hlediska uspořádání systému dělby moci se jedná o případ delimitace výkonné moci do zvláštního orgánu.¹⁴

Aplikace principu dělby má za cíl nejen obranu před koncentrací moci a s tím spojenou obavou z porušení svobod občanů, ale zároveň umožňuje realizaci odpovědnosti veřejné moci. V případě pochybení určitého článku veřejné moci je možné napravit nežádoucí stav opět jen samotnou veřejnou mocí, míněno jejím jiným článkem. Typickým příkladem je soudní přezkum rozhodování orgánů veřejné správy nebo skutečnost, kdy v ústavním státě jeden subjekt stanoví ústavní pravidla a jiný provádí kontrolu nad dodržováním těchto pravidel a zabezpečuje jejich ochranu.¹⁵ Záměrem tvůrců Ústavy bylo také upravit v modelu dělby moci vzájemnou kontrolovatelnost jednotlivých složek. Teorie počítá s horizontální a vertikální kontrolou a současně kontrolou tzv. meziorganní a vnitroorganní. Kontrola následně probíhá navzájem mezi orgány a současně uvnitř jednotlivých funkcí. Uskutečňuje se

¹³ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 50, ISBN: 978-80-7201-814-7

¹⁴ Viz KLÍMA, Karel. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 197, ISBN 978-80-7380-140-3

¹⁵ Viz KLÍMA, Karel. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině 1 díl. 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 67 ISBN 978-80-7380-140-3

na úrovni horizontální vykonávaná navzájem orgány na stejném stupni. Naopak ve vertikální podobě probíhá vzájemná kontrola orgánů, které plní různé státní funkce.¹⁶

S aplikováním mechanismu dělby moci souvisí požadavek právní neslučitelnosti výkonu funkce současně ve dvou nebo více větvích státní moci. Zde je především kladen důraz na oddělení soudní moci od ostatních mocí, respektive od ostatních funkcí. Z hlediska pojetí systému dělby moci jako absolutního oddělení nebo nezávislosti jedné větve státní moci na jiné, nutno zdůraznit, že takovou míru nezávislosti náš právní řád nezná. Dle Ústavy existuje legální možnost zásahu jedné větve státní moci do jiné. Typickým příkladem je pravomoc prezidenta zasahovat do soudní moci prostřednictvím milostí, abolic a amnestií. Výkonná moc v tomto případě zasahuje do jinak nezávislé rozhodovací činnosti soudní moci. Vlasta Parkanová v této souvislosti uvádí další případy, kdy ústavní systém umožňuje vzájemnou interakci mezi jednotlivými složkami státní moci. Další příkladem může být zákonodárná iniciativa vlády. Dle Vlasty Parkanové „...*principy právního státu nelze interpretovat tak, že jsou a priori vyloučeny jejich vzájemné vazby nebo částečné překrývání.*“¹⁷ Obdobné stanovisko zaujal Ústavní soud, který považuje za cíl dělby moci zabránění koncentrace moci. Dle vyjádření Ústavního soudu nevede k nezávislosti jednotlivých složek moci jejich absolutní separace. Naopak Ústavní soud spatřuje nezávislost celého systému v propojenosti jednotlivých složek státní moci, které však musí být natolik samostatné, aby si jedna moc nemohla přisvojit pravomocí ostatních.¹⁸

1.3. Soudní moc

Ústava zřizuje tři základní typy orgánů provádějících výkon státní moci. Jedná se o orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní. Zároveň Ústava účelně vytváří systém dělby moci mezi těmito orgány s cílem zabránit koncentraci moci. Z pohledu ústavněprávní teorie dělby moci se jedná o přístup trialistický, ve kterém má soudní moc zcela samostatné postavení. V případě použití dualistické teorie dělby

¹⁶ Viz FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vydání. Brno: Václav Klemm, 2011, str. 148 ISBN 978-80-904083-7-1

¹⁷ PARKANOVÁ, Vlasta. *Pohled ministrů spravedlnosti*. In: Parlament České republiky, Senát: *Hledání optimálního modelu správy soudnictví pro Českou republiku*. Sborník textů, editor Jan Kysela, Praha: 2008, dostupné online <http://www.senat.cz/zajimavosti/sbornik/model_spravy_soudnictvi.pdf>.

¹⁸ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

moci se stává soudní moc součástí moci výkonné. Základní principy organizace soudní moci jsou obsaženy v hlavě čtvrté Ústavy. Tato ustanovení jsou následně podrobně rozvedena v zákonech. Moc soudní z hlediska postavení jednotlivce vůči veřejné moci je upravena v hlavě páté Listiny základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.). Mezi další významné prameny upravující postavení soudní moci v České republice patří mezinárodní úmluvy podle čl. 10 Ústavy České republiky, především Evropská úmluva (Úmluva o ochraně lidských práv a svobod č. 209/1992 Sb. a č. 243/1998 Sb.) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.).

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.¹⁹ Za zdroj státní moci je v České republice považován dle Ústavy lid. Soudní moc se tak stává samostatnou větví uskutečňování státní moci lidu, své postavení odvozuje přímo od svého zdroje.²⁰ Z ústavního principu dělby moci a suverenity lidu vychází potřeba výkonu soudní moci státními soudy. Pouze orgán veřejné moci může být nadán vrchnostenskými pravomocemi k výkonu soudní moci. U takových soudů je splněna zprostředkovaná demokratická legitimace těchto orgánů. Uplatňuje se zde proces, kdy lid volí Parlament, ten prezidenta republiky a prezident s kontrasignací vlády jmenuje soudce. U nestátních soudů tato legitimace chybí. V praxi není rozhodné samotné označení soud, ale reálné kompetence takové instituce.²¹ Touto problematikou se zabýval Ústavní soud při řešení otázky, zda rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je pravomocným rozhodnutím orgánu veřejné moci. Ústavní soud judikoval, že takový rozhodčí orgán nemůže být posuzován jako orgán veřejné moci, a tudíž ani jeho rozhodčí nálezy nemohou být rozhodnutími orgánu veřejné moci. Podle Ústavního soudu *„rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj*

¹⁹ Viz čl. 81, ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

²⁰ Viz FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vydání. Brno: Václav Klemm, 2011, str. 263-266 ISBN 978-80-904083-7-1

²¹ BAHÝĽOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 964, ISBN: 978-80-7201-814-7

osud.“²² Soudy jsou organizační složky státu, tudíž nemají právní subjektivitu. V důsledku toho vykonávají svoji činnost a vrchnostenskou moc jménem republiky.

Výkon soudní moci svěřuje Ústava nezávislým soudům, které nalézají právo. Z ústavní matérie vyplývá hlavní účel soudní moci ve státě. Pod její ochranou se tak nachází především základní práva a svobody.²³ Soudy jsou povolány k tomu, aby zákonem stanovenými metodami a procesními formami poskytovaly ochranu těmto právům.²⁴ Tím účel soudní moci není vyčerpán, protože existuje další poslání soudní moci, kterým je soudní ochrana ústavnosti. Na základě toho rozlišuje Ústava dva typy orgánů plnících ústavní poslání soudní moci, a to Ústavní soud a soustavu obecných soudů.

1.4. Nezávislost soudní moci

Ústava společně s Listinou upravuje základní principy, na nichž je soudnictví založeno. Obecně se jedná o zásady systémové, které se týkají především soudní moci a spravedlnosti. Dále zásady zaměřené na činnosti soudní moci, tedy na výkon soudnictví. Poslední kategorií jsou ústavní principy subjektů při realizaci spravedlnosti.²⁵

Funkce soudní moci je především spjata s garancí spravedlnosti. Princip nezávislosti soudní moci má zajistit odstup od dílčích zájmů a zaujatosti subjektů. Pouze v případě spojení osobní, organizační, funkční a ekonomické nezávislosti, je možné ve výsledku hovořit o celkové nezávislosti justice.²⁶

Důraz je kladen na osobní nezávislost spojenou především s nezávislostí soudcovského rozhodování navazujícího na vlastní povolání soudce. Organizační nezávislostí se rozumí oddělení soudní moci od všech ostatních instancí a zásadou zákonného soudce charakterizovanou jako zákonem stanovenou příslušnost soudce. V problematice nezávislosti soudní moci je nutné rozlišovat nezávislost soudů dle čl. 81 Ústavy a nezávislost soudcovského rozhodování upravenou v čl. 82 odst. 1 Ústavy.

²² Viz Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2003 sp. zn. IV. ÚS 174/02, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

²³ Viz čl. 4, ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

²⁴ Viz čl. 90, ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

²⁵ Viz KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 528-529 ISBN 978-80-7380-261-5

²⁶ Viz ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 20-21 ISBN 978-80-738-044-4

Dle judikatury Ústavního soudu platí, že hovoří-li Ústava o nezávislosti soudů, má tím na mysli jejich institucionální nezávislost na moci zákonodárné a výkonné. Navazuje v tomto případě na obecné oddělení výkonu státní moci definované v čl. 2 odst. 1 Ústavy. Nezávislostí soudcovského rozhodování se má na mysli vlastní rozhodovací činnost soudů.²⁷ Ústavní soud se dále vyjadřuje tak, že nezávislost soudce stejně jako nezávislost soudní moci souvisí a jsou ve vztahu vzájemné podmíněnosti, a to i s nestranností soudce a soudu.²⁸

Funkční nezávislost znamená zabránění jiným státním orgánům vstupovat do funkcí soudnictví, ovlivňovat samotný proces nebo rušit či měnit rozhodnutí soudu. Ústava vymezuje soudní moc z jejího subjektivního hlediska, to znamená uvádí orgány, které jsou pověřené výkonem. Takovým orgánem jsou nezávislé soudy, které vykonávají soudní moc jménem republiky.²⁹ Nezávislost soudů tím, že soudnictví není součástí soustavy jiných orgánů, je institucionální zárukou a jádrem principu právního státu. Zákonodárná moc ve vztahu k soudní pouze stanoví organizaci soudnictví a obecná pravidla, podle kterých soudy rozhodují, výkonná moc vykonává správu soudnictví. Ani z jednoho tohoto vztahu k soudní moci nevyplývá, že má zákonodárná nebo výkonná moc vliv na obsah konkrétního soudního výroku. Samostatnost soudnictví platí i naopak, kdy soud nesmí svou činností nahrazovat činnosti, příslušející orgánům jiných státních mocí. Důležité je funkční nezávislost posuzovat i z hlediska samostatnosti jednotlivého soudu v rámci soudní soustavy. To znamená, že ani jiný soud, samozřejmě s výjimkou procesně upraveného postupu rozhodování v opravném řízení, nesmí zasahovat do rozhodování soudu.

V neposlední řadě by měl stát zajistit dostatečnou finanční nezávislost, na základě které je předpoklad finanční neovlivnitelnosti soudní moci. V českém právním řádu bohužel zatím neexistuje ústavní zakotvení hmotného zajištění soudce. Rozporné nálezy Ústavního soudu, který se vyjadřoval k problematice odměňování soudců několikrát, jsou příkladem jeho nejednotného rozhodování. Přesto převažuje vůle Ústavního soudu chránit nezávislost soudců i proti zásahům do jejich odměn.³⁰

²⁷ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04, dostupný z ASPI

²⁸ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 977, ISBN: 978-80-7201-814-7

²⁹ Viz čl. 81, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

³⁰ Viz WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, str. 93 ISBN 80-86861-75-9

Všechny tyto aspekty mají vést v úhrnu k vytvoření předpokladů pro to, aby soudy mohly plnit své úkoly a povinnosti zejména v oblasti poskytování ochrany práv a svobod člověka a občana.

2. Historický vývoj nezávislosti soudní moci na území České republiky

2.1. Obecně k vývoji soudnictví

Hlavní činností soudní moci je rozhodovat o právech, povinnostech a právem chráněných zájmech fyzických a právnických osob, pokud zákon nestanoví jinak. Pouze soud rozhoduje o vině a trestu a ukládá zákonem stanovené sankce. Obecně řešení sporů se v mezilidských vztazích objevuje již v předstátním období, kdy o soudní moci, se kterou se setkáváme v současném státoprávním pojetí, nelze zdaleka hovořit. Stejně jako na jiném odvětví, se na soudnictví podepsaly historické události a rozhodující právní tendence určité doby. Jeho vývoj je spjatý s vývojem státu jako celku. Mimo to, proces vývoje soudnictví souvisí s vyspělostí právní kultury konkrétní společnosti. Na základě historického vývoje sledujeme projev specifických tradic a individuality každého národa a jeho právní kultury. Výkon soudnictví je považován za základní funkci státu a patří k funkcím nejstarším. Funkci vojenskou, kultovní a soudní pozorujeme jako činnosti státu, které ho doprovázejí od jeho vzniku. Legislativu a veřejnou správu si státy osvojují až v pozdějším vývojovém stádiu.³¹

Soudnictví jako forma řešení právního sporu historicky vystřídalo svépomoc. Za soudy můžeme označit až takové organizace, které vznikají společně s nadrodovými organizačními útvary. Takové útvary si postupně osvojily některé funkce státu a v čase se ve stát přetvořily. V tomto období již nepůsobí osobní autorita rozhodce sporu, jako tomu bylo v předstátním období, ale spor je řešen pod určitou mocenskou garancí. Ve srovnání s předstátní formou soudnictví existují již kompetentní státní orgány uskutečňující rozhodnutí soudů bez ohledu na vůli stran a disponující donucovacím aparátem. Vzniká organizovaná činnost probíhající v zákonem stanovené formě, která se postupem doby odlišuje od ostatních státních

³¹ Viz ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H. Beck, 1995, str. 37 ISBN 80-7179-005-2

funkcí a soudní moc získává nezávislé postavení vedle ostatních složek vykonávajících státní moc.³²

Vývojová stádia forem soudnictví odráží skutečnost, že soudnictví, jako způsob řešení sporu, může být vykonáváno prostřednictvím různých orgánů a existuje v různých formách. Na místě je, oprostít se od pojetí soudnictví jako činnosti soudů a respektovat především jeho materiální hledisko. Při užití jakéhokoli způsobu výkonu či druhů orgánů vykonávajících soudnictví, které působily v jeho historickém vývoji, docházíme k poznatku, že všechny tyto formy mají vlastnosti, které odlišují soudní moc od ostatních složek státní moci.

Pro moderní soudy jsou charakteristické tři prvky – jejich specializace, odbornost a nezávislost. Nezávislost soudní moci fungující v soudobém právním prostředí demokratického právního státu, musí být posuzována jako specifikum odlišující soudnictví od orgánů jiného druhu vykonávajících veřejnou moc. Tento stěžejní princip soudní moci musíme chápat v souvislosti s historicko-právními událostmi vývoje soudnictví jak celku a v kontextu ústavněprávního zakotvení soudní moci. Ve starších formách soudnictví i v soudnictví moderním funguje společný princip, na základě kterého je soustava soudnictví konstruovaná tak, aby měl soud ve sporu postavení nezúčastněného subjektu. Takové postavení bylo původně dáno společenskou, popřípadě mocenskou pozicí orgánu, který spor rozhodoval. Moderní soudnictví je charakteristické tím, že soud je nezávislý nejen vůči stranám sporu, ale vůči státu jako celku.³³

2.2. Soudnictví do roku 1918

Soudnictví ve starých Čechách je základem staré české právní kultury, která se zrodila v českém feudálním státě a úspěšně se včlenila do evropské právní kultury. Pro období feudálního státu je typické obsazení nejvyššího správního, soudního a zákonodárného orgánu panovníkem, popřípadě knížetem. Typicky dochází ke sloučení správních a soudních pravomocí. České soudnictví je na svou dobu velmi vyspělé.

³² Viz SCHELLEOVÁ, Ilona., SCHELLE, Karel. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 40-41 ISBN 80-86432-65-3

³³ Viz ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 39-40 ISBN 80-7179-005-2

Diferenciace společnosti, stavovství, rozvoj měst, zápasy mezi panovníkem a šlechtou přináší do soudnictví, z hlediska jeho institucionálního pojetí, chaos. Existuje velké množství soudů nejrůznějšího významu a charakteru.³⁴ Na počátku 17. století vznikají dva neobyčejné ústavní projekty, které přesahovaly svým významem země České koruny a získaly postavení právních dokumentů ovlivňujících právní vývoj v celé Evropě. Prvním z nich je Česká konfederace přijatá a vyhlášena českými stavy v roce 1619. Druhým je Obnovené zřízení zemské vyhlášené panovníkem roku 1627, mající za cíl definitivně zabránit opětovnému stavovskému povstání a proměnit stát České koruny v absolutisticky ovládanou součást habsburské monarchie. Oba dokumenty vycházejí z existence českého státu jako mezinárodněprávního subjektu a zpravidla nemění strukturu státních orgánů a orgánů soudních, ač jim dávají jiné kompetence zejména ve vztahu k panovníkovi. Česká konfederace věnuje většinu své pozornosti moci výkonné, soudní moc v jejím pojetí zůstává v dosavadní úpravě, která ponechává výkon soudní pravomoci stavům. V návaznosti na svůj hlavní cíl, počítá Obnovené zřízení zemské s podřízeností soudců panovníkovi. Panovník jmenuje soudce, přijímá jejich přísahy a pro neplnění povinností odvolává soudce. Feudální soudce je nahrazen úřednickými soudci, kteří budou nadále rozhodovat podle předpisů panovníka. Panovník nově disponuje s právem revize soudních rozhodnutí. Jeho jménem jsou vyhlašována všechna rozhodnutí soudu. Soudní moc tak ztrácí stavovskou nezávislost, jenž byla typická pro dobu předbělohorskou.³⁵

Vláda Marie Terezie znamenala pro soudnictví počátek jeho cesty k oddělení od veřejné správy. Obecně měli osvícenští panovníci za dob absolutní monarchie rozhodující vliv na oddělení soudnictví od státní správy, hierarchické uspořádání soudní soustavy a profesionalizaci výkonu soudní moci. Marie Terezie zajistila institucionální oddělení soudnictví na nejvyšší úrovni a vytvořila předpoklady pro stejný vývoj na úrovni zemské. Za její vlády vzniká Nejvyšší soudní úřad, jenž plnil funkci nejvyššího soudního dvora, ale i úřadu pro správu soudnictví. Vytvoření takového samostatného úřadu mělo pozitivní vliv na proces vedoucí k nezávislému výkonu soudnictví. V započatém procesu pokračoval Josef II., kodifikací trestního

³⁴ Viz SCHELLEOVÁ, Ilona., SCHELLE, Karel. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 42-44 ISBN 80-86432-65-3

³⁵ Viz MALÝ, Karel., SOUKUP, Ladislav. a kol. *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha: Karolinum, 2006, str. 36 ISBN 80-246-1209-7

a civilního řízení umožnil částečné oddělení civilního a trestního soudnictví. Dochází k zavedení vzájemného instančního postupu mezi jednotlivými soudy.³⁶

Porevoluční období odstartovalo přelomový vývoj uspořádání soudní moci v habsburské monarchii, které mělo bezpochybně vliv na vývoj soudnictví na českém území. V návaznosti na nikdy nerealizovanou první rakouskou ústavu z roku 1848, císař vyhláší roku 1849 zásady nové organizace justičních orgánů. Soudnictví je zde upraveno jako funkce státní moci, která může být vykonávána pouze státními soudy. Soudnictví je oddělováno ve všech stolicích od správy. Pro soudní moc z našeho pohledu je důležité především to, že dochází v návaznosti na předchozí období, ke kontinuálnímu vytváření mechanismu, ve kterém soudní moc získává nezávislou pozici. To dokládá i kroměřížský návrh ústavy z roku 1848, jehož výchozí myšlenkou byla svrchovanost lidu a systém dělby moci. Najdeme zde upravené postavení soudní moci, která je vykonávána samostatně skrze soudy zřízené státem. Objevují se zde ryze moderní znaky soudní moci. Mezi takové patří požadavek finanční nezávislosti soudců, jehož výkon funkce je doživotní. Odvolat soudce, dočasně ho zbavit úřadu nebo snížit jeho finanční ohodnocení je možné pouze na základě nálezu nejvyššího říšského soudu. Soudnictví a správa má být podle ústavního návrhu oddělená, pro případné kompetenční spory je zřízen orgán, který posoudí příslušnost. Je zde proto zakotvena neslučitelnost funkcí a soudce nesmí zastávat jiný úřad placený vládou.³⁷ Poslední v řadě ústavněprávních porevolučních dokumentů, jež nikdy nebyly v praxi realizovány, je ústava březnová z roku 1849. Sledujeme zde výrazné posílení císařské moci a centralistický přístup, i přesto navazuje ústava v oblasti soudní moci na předešlé dokumenty. Brzdou odstartovanému procesu, založenému na porevolučních požadavcích a ústavnosti, se stalo období bachovského absolutismu. Silvestrovskými patenty se vrací vývoj osamostatnění soudnictví od orgánů politické správy o krok zpět. V první instanci byla justice včleněna do okresních úřadů a vznikají smíšené okresní úřady.

Prosincová ústava z roku 1867 dokládá postupné překonávání absolutistické metody vládnutí vyvolané probíhajícími státoprávními změnami v monarchii. Z celkového pojetí ústavy vyplývá, že přinesla pokrok v prosazení demokratických prvků, upevnila principy ústavnosti a parlamentarismu. Na druhé straně se zde stále

³⁶ Viz VOJÁČEK, Ladislav., SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 211-213 ISBN 978-80-7380-257-8

³⁷ Viz SCHELLEOVÁ, Ilona., SCHELLE, Karel. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 55-57 ISBN 80-86432-65-3

objevují feudální přežitky, jako postavení a moc císaře nebo šlechtictví.³⁸ Jádrem prosincové ústavy je komplex několika ústavních zákonů. Úpravu soudní moci kodifikuje především zákon č. 143/1867 ř.z., o zřízení říšského soudu a zákon č. 144/1867 ř.z., o soudcovské moci. První ze zákonů zřizuje říšský soud, jehož nejdůležitější pravomocí bylo rozhodování o kompetenčních konfliktech mezi soudními a správními úřady. Mezi další patřilo rozhodování o stížnostech občanů na zkracování zaručených politických práv. Druhým zákonem byla zaručena nezávislost soudců a celkově samostatnost soudcovského úřadu. Opět je výslovně stanoveno oddělení soudnictví ve všech instancích od správy, to znamená od výkonné administrativní moci. Přijetím prosincové ústavy dochází k zrušení bachovských kombinovaných orgánů správních a soudních a obnovují se samostatné okresní soudy.

2.3. Soudní moc mezi lety 1918-1920

Samostatné Československo vzniká na pozadí konce válečného konfliktu, snah o odtržení od stávající monarchie a prosazení národnostního sebeurčení. Z ústavního hlediska se jedná o revoluční způsob vzniku nového státu. Tento způsob se odrazil ve vnitřních i vnějších vztazích při prosazování suverenity státu v oblasti státní a hodnotové diskontinuity.³⁹

2.3.1. Recepční norma

Prvním zákonem samostatného státu se stává zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., označovaný jako recepční norma. Označení vychází především z toho, že svým obsahem recipoval dosavadní právní materii používanou na našem území do nově vzniklého československého právního řádu. Jedná se o princip právní kontinuity mezi dosavadním a nově založeným právním řádem. Z hlediska formy státu založila recepční norma ústavní poměry nového státu, přičemž vycházela ze státní diskontinuity. Zdroj moci nově vzniklého právního řádu vykazuje ve vztahu k dosavadnímu monarchistickému právnímu řádu prvky formální diskontinuity. V zákoně je vyjádřen princip jednoty moci zákonodárné a výkonné v rukách

³⁸ Viz MAREČKOVÁ, Marie. *České právní a ústavní dějiny*. 1. vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2006, str. 74-75 ISBN 80-244-1502-X

³⁹ Viz PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011, str. 33 ISBN 978-80-87212-90-5

Národního výboru. Zákon vyjadřuje nově za subjekt, zdroj státní moci, československý národ. Soudní moc Národní výbor přejímá pouze částečně v případě rozhodování o amnestii. Obecně pro soudní moc neexistovala ústavně normativní úprava, protože soudnictví nebylo považováno za atribut suverénní moci státu.⁴⁰ Československo plně recipovalo rakousko-uherské zákonodárství o organizaci soudů, jejich příslušnosti a řízení před nimi. Nově se pouze zřídil Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud.

2.3.2. Prozatímní ústava

Národní výbor přijal 13. listopadu 1918 zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě. Ústava byla revoluční, protože nenavazovala na předchozí ústavní poměry v monarchii. Prozatímní ústava koncipovala formu vlády jako vládu parlamentu, vycházející z koncepce jednoty moci. Z ústavního hlediska je zajímavé, že prozatímní ústava neřešila výslovně formu státního zřízení. Jejím výkladem pouze dovozujeme, že Československo bylo republikou. Vycházela z existence tří nejvyšších orgánů, kterými bylo Národní shromáždění, prezident republiky a vláda. Československo můžeme označit za parlamentní republiku založenou na dělbě moci, až po druhé novelizaci Prozatímní ústavy zákonem č. 271/1919 Sb. z. a n., který rozšiřuje kompetence prezidenta republiky. Dochází k posílení prezidenta vůči vládě. Ani z jedné novelizace není zřejmá úprava soudní moci.

2.3.3. Ústavní listina z roku 1920

Po vyhlášení samostatnosti Československa dochází k vydání několika ústavních listin. Z ústavního hlediska tyto dokumenty považujeme spíše za ústavní provizoria. Je zřejmé, že politická a společenská situace vyžadovala vytvoření definitivní ústavní listiny. Československá ústava z 29. února 1920 vyhlášena pod č. 121/1920 Sb., navazuje na dosavadní ústavní vývoj samostatného Československa. Z ústavního hlediska ji považujeme za třetí ústavu na území nově vzniklého státu, ale fakticky se jedná o první definitivní ústavu. Ústava z roku 1920 je mezníkem v ústavním vývoji na území českého státu a stala se předlohou většiny následujících

⁴⁰ Viz PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1 úplné vydání. Praha: Leges, 2011, str. 34 ISBN 978-80-87212-90-5

ústavních listin vytvořených na našem území. Pro právníckou přesnost a silně demokratické prvky získala ocenění i mimo území našeho státu.

Z hlediska formálního vycházela ústava z několika ústavních principů, mezi které patří svrchovanost lidu, respektování svobody člověka a zakotvení dělby moci. Poprvé se v ústavní normě vzniklé na území Československa setkáváme s rozdělením moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. V oblasti úpravy soudní moci vycházela ústava z roku 1920 z americké ústavní listiny z roku 1787. Vliv cizích ústav se projevil i na úpravě ostatních složek státní moci.

Hlava čtvrtá Ústavy 1920 upravuje postavení moci soudcovské ve státě. Označení moc soudcovská bylo použito, protože tato moc příslušela nikoli soudům, ale soudcům. Vzhledem k demokratickému charakteru ústavy a prvkům právního státu v ní obsažených je přirozeně použita formulace povinnosti soudce rozhodovat pouze na základě zákona, nikoli podle účelnosti. Tato formulace neznamena, že soudci nebyli vázáni nařízeními.

Nezávislost soudnictví byla ústavně zakotvena v několika bodech. Ve všech instancích mělo být zajištěno oddělení soudnictví od správy.⁴¹ Soudci jsou ve své rozhodovací činnosti vázáni pouze zákonem. Správní úřady, vyšší soudy nebo osoby stojící mimo státní moc se proto musí zdržet jakéhokoli zásahu, jenž by ovlivnil rozhodnutí ve věci. Ústava se především orientovala na úpravu úřadu soudce. Zajištění nezávislosti dále spočívalo ve stanovení podmínek pro možné přeložení, sesazení, výslužbu nebo jiné suspendování soudce z jeho funkce. Provedení takového úkonu bylo možné pouze na základě zákona nebo na základě právoplatného disciplinárního nálezu.⁴² Zakotvena je zásada neslučitelnosti výkonu soudce s jinými placenými funkcemi. Do funkce byli soudci jmenováni prezidentem republiky a jejich funkční období nebylo časově omezeno.⁴³

2.4. Období nesvobody mezi lety 1938-1945

Československá ústava z roku 1920 platila formálně na našem území bez zásadních potřeb novelizace až do března 1939. Vlivem historických událostí na

⁴¹ Viz § 96, hlava IV., zákon č. 121/1920 Sb.z. a n. ze dne 29.února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky

⁴² Viz § 99, hlava IV., zákon č. 121/1920 Sb.z. a n. ze dne 29.února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky

⁴³ Viz § 99, hlava IV., zákon č. 121/1920 Sb.z. a n. ze dne 29.února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky

našem území během let 1938 – 1939 dochází k postupnému ochromování ústavního systému vytvořeného v období první republiky. Nejtvrdším zásahem do již nefungujícího systému se stalo podepsání Mnichovské dohody. Československo, které bylo pouze objektem ujednání mocností, ztrácí na svém území faktickou i právní suverenitu. Následnou autonomií Slovenska a Podkarpatské Rusi dochází k ještě tvrdšímu narušení státního území. Za úplný rozklad ústavního systému se považuje schválení ústavního zákona č. 330/1938 Sb., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Československé. Této úpravy využil Edvard Beneš při vydávání dekretů prezidenta republiky v zahraničí. Při pozdější obnově právního pořádku v zemi se tak vycházelo z předpokladu, že právní předpisy vydané na území našeho státu v době nesvobody, nebudou kontinuálně zařazeny do budoucího právního řádu, protože československý lid byl v tomto období zbaven možnosti dle své vůle ovlivnit vydávání právních předpisů.⁴⁴ Likvidační proces byl dovršen v březnu 1939 vznikem Protektorátu Čechy a Morava.

V oblasti organizace soudnictví nenastaly výrazné změny. Naopak velkých změn se dočkalo obecné zakotvení soudní moci a především její nezávislosti. Ústavní ochrana již dlouho nepřicházela v úvahu a soudnictví se stává jedním z hlavních nástrojů nacistické politiky. Ztrácí především svůj demokratický účel a stává se nacistickým terorem. Existuje zde soudnictví autonomní, vycházející z organizace soudů v předválečném Československu a soudnictví říšskoněmecké, které bylo přeneseno z Říše.⁴⁵ Soudce musel ve své rozhodovací činnosti postupovat podle principů přirozeného práva uplatněného v německém právním systému. Nezávislost rozhodovací činnosti a vázanost pouze zákonem neplatila, soudce bez ohledu na zákon, musel vycházet z principů německého práva a německého národního cítění.

2.5. Ústava 1948

Po osvobození našeho území a skončení války v roce 1945 mělo Československo dle původních plánů navázat na svůj prvorepublikový vývoj. Ve stínu tehdejších událostí, kdy sílily vztahy se Sovětským svazem a upadaly na druhé straně vztahy se západními spojenci, došlo k výrazným diskontinuitním krokům. Formálně

⁴⁴ Viz MAREČKOVÁ, Marie. *České právní a ústavní dějiny*. 1. vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2006, str. 85-86 ISBN 80-244-1502-X

⁴⁵ Viz SCHELLEOVÁ, Ilona., SCHELLE, Karel. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 157 ISBN 80-86432-65-3

na našem území platila pozměněná Ústava z roku 1920, dekrety prezidenta republiky a jiné dokumenty vytvořené na základě legislativní pravomoci poválečných parlamentů. Dekretem prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věstníku čs., o obnovení právního pořádku, došlo k zásahu do soudní moci vykonávané na našem území v době nesvobody. Tím mělo být zdůrazněno, že obnovení právního pořádku v osvobozeném Československu se neobejde bez možnosti odstranění rozhodnutí soudů a správních úřadů, které se příčí demokratickým zásadám československé ústavy z roku 1920. Dále na základě dekretální pravomoci prezidenta republiky došlo k nepřímým volbám do Prozatímního národního shromáždění. Z ústavního hlediska je důležité, že Prozatímní národní shromáždění připravilo na duben roku 1946 volby do Ústavodárného národního shromáždění. Volby přinesly velké vítězství komunistické strany.

S ucelenou koncepcí připravované nové ústavy přišli jen národní socialisté prostřednictvím profesora Vladimíra Kubeše. Ten návrh na novou ústavní listinu koncipoval především na pevném filozofickém základu, který jako jediný může zajistit přežití dokumentu na dlouhá léta. Úprava nové ústavy měla vycházet z obsahu ústavní listiny z roku 1920. Vzhledem k probíhající politické krizi, která vyvrcholila převratem v únoru 1948, skončily demokratické diskuze o charakteru nové ústavy a zvítězil návrh profesora Vladimíra Procházky podporovaný komunistickou stranou a vycházející z koncepce sovětské ústavy z roku 1936.⁴⁶

Vzhledem k nedostatkům, které návrh nové ústavy obsahoval a celkovému nespokojení s politickou situací vedlo prezidenta Beneše k nepodepsání nového ústavního dokumentu a k následnému odstoupení. Klement Gottwald jako nový prezident podepisuje ústavní listinu a Ústava 9. května 1948 byla přijata jako ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Schválený návrh nové ústavy obsahoval principy parlamentní demokracie, koncepci dělby moci, zajištění základních občanských práv a svobod a doplněn byl o katalog práv sociálních. Použity byly i prvky z ústavní listiny z roku 1920. Pro komunistický režim byla však ustanovení často jen proklamací, kterou v praxi nikdo nedodržel. Koncepce textu ústavní listiny umožňovala reálné obcházení jejího obsahu, k čemuž přispěla i neexistence Ústavního soudu, likvidace Nejvyššího správního soudu a ovládnutí formálně nezávislého soudnictví komunistickou stranou. Dělbá moci obsažená v nově vzniklém dokumentu zdaleka

⁴⁶ Viz SCHELLE, Karel. *Dějiny českého ústavního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2010, str. 141-145 ISBN 978-80-7418-067-5

nepředstavovala princip fungující v době první republiky, protože mocenské centrum představovaly orgány komunistické strany ne faktické ústavní orgány.⁴⁷

Úprava soudní moci patřila k oblastem, které v podstatné míře navazovaly na ústavní listinu z roku 1920, i přes to se začaly objevovat trhliny, které oslabovaly nezávislé postavení soudnictví ve státě. Důvodem bylo to, že komunistická strana neměla v počátcích silné postavení v této oblasti. Moc soudcovskou dle čl. XI. odst. 1 Ústavy vykonávají nezávislé soudy, avšak ona nezávislost byla samotnou ústavní listinou hned na několika místech poškozena. Výkon soudní moci příslušel dle čl. XI. odst. 2 Ústavy nejen soudcům z povolání, ale soudcům lidovým. Následné přijetí zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, znamenalo ochromení systému nezávislého soudnictví fungujícího v době první republiky. Instituce soudců z lidu a jejich povolávání příslušnými národními výbory, v praxi znamenalo přizpůsobení soudní organizace krajskému zřízení národních výborů. Důvodem laického prvku bylo zajištění „třídního přístupu“, neboť soudci z lidu byli vybíráni z řad dělnické třídy, která se měla řídit svým třídním vědomím spravedlnosti a třídním instinktem. Soudci profesionálové pouze zajišťovali odbornost.⁴⁸ Zákon o zlidovění soudnictví zahájil proces revize kapitoly sedmé Ústavy upravující soudy. Další zásah do nezávislosti znamenal čl. XI. odst. 3 Ústavy, který rozšiřoval vázanost soudce při jeho rozhodovací činnosti. Dle Ústavy z roku 1920 byl soudce vázán pouze zákonem, nová úprava rozšiřuje vázanost na celý právní řád lidové demokracie. Soudy proto přestaly být nezávislými orgány vůči vládě, ministerstvům a jiným orgánům, jejichž právní předpisy nyní zavazovaly soudce při jeho rozhodovací činnosti. Ústavní revize organizace a obsahu činnosti justice v Československu z roku 1952 a dílčí legislativní změny v organizaci a činnosti justice v roce 1956 jsou pouhým dokladem o silném politickém ovlivňování justice, porušování principu nezávislosti soudců a používání „kádrového výběru“ a nomenklaturní hlídání soudců z lidu. Právní úprava, ve které se soudnictví v této době nacházelo, odstartovala období politicky motivovaných a režírovaných soudních řízení.⁴⁹

⁴⁷ Viz KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny Československého práva 1945-1989*. 1.vydání. Praha: Auditorium, 2011, str. 83-87 ISBN 978-80-87284-17-9

⁴⁸ Viz KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny Československého práva 1945-1989*. 1.vydání. Praha: Auditorium, 2011, str. 274 ISBN 978-80-87284-17-9

⁴⁹ Viz GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1945-1960*. Praha: Karolinum, 2006, str. 361, 427 ISBN 80-246-1210-0

2.6. Soudní moc v ústavním vývoji od roku 1960 do roku 1989

2.6.1. Ústava 1960

Přelom 50. a 60. let se nesl v duchu překonání revoluční etapy budování základů socialismu. Dle usnesení XI. sjezdu KSČ v roce 1958 je patrné, že v Československu byla dovršena socialistická výstavba. Ústava 9. května, ve které ještě nacházíme fiktivní prvky demokratického státního zřízení, přestala odpovídat komunistickému režimu. Z důvodové zprávy k Ústavě 9. května je již patrné, že takový postup se do budoucna očekával. Ústava 9. května měla být ohniskem příští legislativy, kritickým měřítkem dosavadního právního řádu a prostředkem k zlidovění našeho právního řádu.⁵⁰ Národní shromáždění schválilo nový návrh ústavy v roce 1960, následovalo její vyhlášení jako ústavní zákon č. 100/1960 Sb. Nová ústava byla označována jako ústava rozvinuté socialistické demokracie.⁵¹ Ústava z roku 1960 byla sice platným ústavním dokumentem, ale o ústavnosti nelze v tomto období hovořit. V pojetí Pavla Peška „ústavnost znamená jen takovou existenci ústavy, jež je demokratická a spoutává absolutní moc pravidly, které tuto moc omezují ve prospěch lidu a jeho reprezentace.“⁵² Ústavní text patrně čerpal z Leninova výroku, že podstata sovětské ústavy tkví v tom, že monopolní komunistická strana vše řídí a spravuje. Což znamená přesný opak stavu, který má ústava jako základní zákon ve státě vytvořit a ochránit tak ústavní prostor od mocenských tlaků politiky.⁵³ Přijetí takto ideologicky podmíněné ústavy způsobilo značnou degradaci naší ústavněprávní kultury. Na druhé straně vznikla podle Jána Grónského paradoxní situace. Z juristického pohledu je znatelný pokles úrovně mezi Ústavou 9. května a Ústavou 1960. Avšak Ústava 1960 mnohem lépe odpovídala stávajícím poměrům ve společnosti a faktickým ústavním procesům. Dochází k reálnému sblížení formálního

⁵⁰ Viz GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1945-1960*. Praha: Karolinum, 2006, str. 376 ISBN 80-246-1210-0

⁵¹ Viz KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny Československého práva 1945-1989*. 1.vydání. Praha: Auditorium, 2011, str. 208 ISBN 978-80-87284-17-9

⁵² MALÝ, Karel., SOUKUP, Ladislav. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989 (sborník příspěvků)*. Praha: Karolinum, 2004, str.193 ISBN 80-246-0863-4

⁵³ Viz MALÝ, Karel., SOUKUP, Ladislav. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989 (sborník příspěvků)*. Praha: Karolinum, 2004, str.201 ISBN 80-246-0863-4

ústavního textu s probíhajícími mocenskými vztahy, proto je ústavní listina z roku 1960 ve výsledku považována za méně fiktivní než Ústava 9. května.⁵⁴

2.6.2. Ústavní vývoj po roce 1968

Druhá polovina roku 1967 znamenala pro Československo vyvrcholení politické krize, došlo k výměně generálního tajemníka ÚV KSČ a byl zahájen proces inspirovaný heslem „socialismus s lidskou tvář“.⁵⁵ V legislativní oblasti dochází k odstranění cenzury zákonem č. 84/1968 Sb., novelizující tiskový zákon z roku 1966. Důkazem jisté sebereflexe uvnitř komunistické strany bylo přijetí zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, na základě jehož vydání došlo k zahájení soudní rehabilitace a amnestování obětí trestní represe. Je proto znatelné, že komunistická strana začíná poukazovat na určité chyby ve své politice. Demokratizující změny a obrodný proces v rámci komunistické strany se setkal s velkým ohlasem veřejnosti. Sovětský svaz naopak reagoval nutností vojenské intervence a došlo k nastolení okupačního režimu.⁵⁶ Původní cíl, vytvořit novou komplexní ústavní listinu reflektující politické změny ve společnosti, byl přerušen. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci, znamenal rozsáhlou ústavní novelu Ústavy 1960. Jedinou zásadní změnou bylo vytvoření připravovaného federativního uspořádání státu. Z hlediska soudnictví se ponechávala úprava hlavy osmé Ústavy 1960. Po invazi zemí Varšavského paktu do Československa, skončila liberální reformní vlna a začíná období normalizace spojené s opětovným nastolením tvrdého režimu.

2.6.3. Nezávislost soudnictví v komunistickém Československu

Ústava z roku 1960 byla vytvořena ve smyslu postavení zájmů společnosti nad práva jednotlivce a principu jednoty práv a povinností. Ústavní základy soudnictví nalezneme v hlavě osmé Ústavy, jež byly následně rozvedeny v zákoně č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů. Stát založený na demokratických zásadách a principech právního státu spatřuje hlavní cíl soudnictví v poskytování ochrany práv

⁵⁴ Viz GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, str. 20 ISBN 978-80-246-1285-0

⁵⁵ Viz PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1 úplné vydání. Praha: Leges, 2011, str. 251 ISBN 978-80-87212-90-5

⁵⁶ Viz PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1 úplné vydání. Praha: Leges, 2011, str. 254 ISBN 978-80-87212-90-5

a svobod člověka a občana. Ústavní pojetí soudů a prokuratury obsažené v Ústavě z roku 1960 takovému přístupu absolutně neodpovídá, „*soudy a prokuratura chrání socialistický stát, jeho společenské zřízení i práva a oprávněné zájmy občanů a organizací pracujícího lidu.*“⁵⁷ Na prvním místě je patrné, že stojí stát a jeho politické zřízení. Důležitá je také formulace „oprávněné zájmy“, takovým zájmem se mohl stát pouze zájem autoritativně označený stranickými orgány jako oprávněný.⁵⁸ Soudnictví mělo kromě výše uvedeného cíle, také za cíl vychovávat občany k oddanosti vlasti.⁵⁹ Výchovné působení soudnictví a zapojení široké účasti pracujícího lidu do struktury a činnosti soudů se promítlo ve vytvoření místních lidových soudů zákonem č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech. Od takových institucí si režim sliboval účinnější výchovné působení na pachatele. Nedokonalá právní úprava vedla k relativně rychlému odstranění tohoto justičního experimentu. Jak z ústavního pojetí, tak z pojetí zákonného je patrné, že dochází k silnému ideologickému ovlivnění výkonu soudní moci a poslání soudnictví.

Ústava 1960 stanovila, že výkon soudnictví bude realizován volenými a nezávislými lidovými soudy.⁶⁰ Zákonem formulovaná součinnost soudů s jinými státními orgány, zejména s národními výbory a s dobrovolnými společenskými organizacemi,⁶¹ potvrzovala skutečný vývoj tehdejší doby. Ústavní zakotvení nezávislosti soudnictví se tak stalo pouhou formalitou. Princip dělby moci, který by zajistil oddělení soudní moci od ostatních složek státní moci, se v Ústavě 1960 nepoužil. Po sovětském vzoru dochází naopak k formální koncentraci veškeré moci v zastupitelských sborech, od kterých odvozovaly svou existenci a pravomoc všechny ostatní státní orgány. Používaný model jednoty moci zdaleka nelze považovat za jednu z demokratických forem státu.

Stejně jako Ústava formálně zajistila nezávislost soudnictví, tak definuje institut voleného soudce. Samotný institut, bez bližšího zkoumání reálného průběhu volby soudců, působí značně demokraticky. Bohužel podobně jako nedošlo k reálné nezávislosti soudnictví, nedošlo ani k demokratickému charakteru voleb soudců. Samotné volby byly pojety jako jedna z forem režimní propagandy. V předvolební

⁵⁷ čl. 97 odst. 1, ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

⁵⁸ Viz GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, str. 48 ISBN 978-80-246-1285-0

⁵⁹ Viz čl. 97 odst. 2, ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

⁶⁰ Viz článek 98 odst. 1, ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

⁶¹ Viz § 4 zákona č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů

kampani byla zdůrazňována výchovná role soudnictví a jeho úloha v boji proti nepřátelům rozvracejícím společenské zřízení.⁶² Výběr kandidátů byl převeden z kompetence správních orgánů, na orgány Národní fronty zcela ovlivněné politikou komunistické strany.⁶³ Ochromení postavení soudce můžeme sledovat na úpravě zákona č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců. Především se jedná o velmi snadné odvolání ze soudcovské funkce.

Komunistický systém nastolený v Rusku Leninovým převratem způsobil finální ochromení principu nezávislosti justice.⁶⁴ Podobně jako se tomu dělo v ostatních oblastech, docházelo i v justici k inspirování se sovětským vzorem. Proto, ač byla nezávislost justice ústavně proklamována, tak z důvodu monopolního postavení komunistické strany a její vůle kontrolovat všechny složky státní moci, nemohlo reálně dojít k vytvoření takové právní úpravy, která by princip nezávislosti soudní moci mohla reálně zajistit.

Období tzv. Pražského jara roku 1968 přineslo i do oblasti justice novinky, které ve výsledku měly vést k zakotvení nezávislosti justice. Zůstává zachován systém volby soudců, avšak tato volba je svěřena pro republikové soudní soustavy příslušným Národním radám. Soudci z lidu zůstávají součástí soudní soustavy, ale aktivní mohou být pouze v oblasti prvostupňových senátů.⁶⁵ Sovětská okupace správně signalizovala, že období lidského socialismu brzo skončí. Následné normalizační období znamenalo posílení politického a ideologického vlivu v oblasti soudní moci. Od podzimu 1969 dochází ke stranickým prověrkám. Podle Otakara Motejla „byla vykonstruována exkluzivní právní konstrukce, která vycházela z předpokladu, že ten, kdo byl vyloučen ze strany, zejména ale i ten, kdo byl vyškrtnut, se dopustil zrady věci dělnické třídy a tím vlastně porušil tehdejší soudcovský slib, kterým se každý soudce zavázal být věren věci socialismu. Byly proto splněny všechny zákonem předpokládané důvody pro to, aby byl ze soudcovské funkce odvolán.“⁶⁶ Takovým sítem mnoho soudců neprošlo, proto se uvažovalo o znovuzavedení zkrácených přípravných kurzů pro

⁶² Viz KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny Československého práva 1945-1989*. 1.vydání. Praha: Auditorium, 2011, str. 293 ISBN 978-80-87284-17-9

⁶³ Viz BOBEK, Michal., MOLEK, Pavel. ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, str. 819 ISBN 978-80-210-4844-7

⁶⁴ Viz KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny Československého práva 1945-1989*. 1.vydání. Praha: Auditorium, 2011, str. 290-291 ISBN 978-80-87284-17-9

⁶⁵ Viz BOBEK, Michal., MOLEK, Pavel. ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, str. 820-821 ISBN 978-80-210-4844-7

⁶⁶ Viz BOBEK, Michal., MOLEK, Pavel. ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, str. 821 ISBN 978-80-210-4844-7

přípravu a získání nových soudců. Jak je patrné, soudci fungovali v závislosti na vůli politických orgánů a docházelo k zásahům do práce soudců bez respektování jejich nezávislosti.⁶⁷

Po událostech v listopadu 1989 se předpisy začaly výrazně novelizovat. Schvalované justiční novely se především snažily o navázání na prvorepublikový stav a demokratické postavení soudní moci.

2.7. Ústava České republiky z roku 1993

Polistopadové události roku 1989 znamenaly zásah do československého ústavního vývoje. Dle pojetí Karla Klímy se jedná se „o období tzv. přechodového ústavního systému, jehož součástí je obnova politické demokracie, tržního hospodářství a panství práva, včetně pokusu o nové státoprávní uspořádání“⁶⁸ Změny tehdejší ústavní listiny odstartoval první polistopadový ústavní zákon č. 135/1989 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky. Přijetím výše uvedeného ústavního zákona došlo k odstranění vedoucí úlohy KSČ ve společnosti a státě a do ústavního zákona bylo přidáno hledisko humanity.⁶⁹ Transformace ústavního systému na počátku 90. let probíhala přijetím velkého množství dílčích ústavních novel do platného ústavního řádu, přičemž souběžně se změnami probíhaly intenzivní práce na novém ústavním kodexu.⁷⁰ Do současné ústavní materie se odrazil nejen proces uvolňování a změn ve východním bloku probíhající po roce 1989, ale také hledání nového státoprávního uspořádání Čechů a Slováků probíhající až do roku 1992. Tehdejší jednání o vývoji vztahu českého a slovenského národa byla ukončena přijetím ústavního zákona č. 541/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky a vedla k zániku Československa ke dni 31. prosince 1992. Česká republika se stává 1. ledna 1993 nástupnickým státem s nově přijatým základním zákonem státu, ústavním zákonem č. 1/1993 S., Ústava České republiky.

⁶⁷ Viz BOBEK, Michal., MOLEK, Pavel. ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, str. 831 ISBN 978-80-210-4844-7

⁶⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2.rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, str.133 ISBN 80-86473-90-2

⁶⁹ Viz. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavnímu dějinám Československa IV. 1989-1992*. Praha: Karolinum, 2007, str. 38 ISBN 80-246-1028-0

⁷⁰ Viz PAVLÍČEK, Václav, a kol. *Ústavní právo a státoprávní věda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1 úplné vydání. Praha: Leges, 2011, str. 278 ISBN 978-80-87212-90-5

Z hlediska ústavního vývoje na našem území můžeme konstatovat, že Ústava ČR není ústavou přelomovou a vychází především z ústavních principů a zásad obsažených v Ústavě 1920. Český stát je považován dle Ústavy ČR za demokratický stát založený na doktríně právního státu, modelu dělby moci a respektující lidská práva a svobody. Úprava soudní moci se inspirovala prvorepublikovým modelem, což je patrné na vytvoření koncentrovaného ústavního soudnictví a vyčlenění správního soudnictví do samostatné větve soudní moci. Důsledkem právně-politických událostí souvisejících s osamostatněním České republiky a přijetím nové ústavní listiny docházelo i na poli soudní moci ke značným organizačním změnám. Ze soudní soustavy mizí vojenské a federativní soudy, právní úprava musela reagovat na nově konstituovanou čtyřstupňovou soustavu soudů. V koncepci Ústavy ČR odlišujeme dva typy výkonu soudní moci, a sice soudní ochranu ústavnosti a poskytování ochrany práv, respektive výlučné rozhodování o vině a trestu za trestné činy. V návaznosti na takovou koncepci vznikají dva typy orgánů plnících toto ústavní poslání výkonu soudní moci, jedná se o Ústavní soud a soustavu nezávislých soudů.⁷¹

3. Současná právní úprava nezávislosti soudní moci v ČR

3.1. Nezávislá soudní moc v Ústavě České republiky

Soudní moc je upravena Ústavou ČR v hlavě čtvrté. Z důvodové zprávy je patrné, že ustanovení týkající se soudní moci se zaměřují na vymezení úkolů a postavení soudů, které vykonávají jménem republiky nezávisle soudní moc. Ústavně garantovaný princip nezávislé soudní moci je principem obecným, to znamená že se vztahuje na všechny soudy působící na území České republiky. Dle Jana Wintra je „*princip nezávislosti soudů jedním ze stěžejních ústavních principů; lze jej systematicky zařadit jak pod princip dělby moci, tak pod princip právního státu.*“⁷² František Zoulík považuje nezávislost soudnictví za právní princip. Podle něj „*nejde o žádné privilegium soudů, které by jim stát propůjčil. Soudcovská nezávislost má přímý vztah k výkonu soudnictví; stát ji neudílí, ale má ji respektovat a zajišťovat.*“⁷³

⁷¹ Viz KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, str.323 ISBN 80-86473-90-2

⁷² WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, str. 91 ISBN 80-86861-75-9

⁷³ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 81 ISBN 80-7179-005-2

Nezávislost soudní moci je vedle Ústavy⁷⁴ upravena také Listinou základních práv a svobod.⁷⁵ Obě ustanovení je třeba vykládat v jejich souvislosti a vzájemné podmíněnosti. Vedle vnitrostátních norem existují obecně uznávané principy soudnictví obsažené v předních mezinárodních dokumentech. Požadavek nezávislého a nestranného soudu se objevuje již v čl. 10⁷⁶ Všeobecné deklarace lidských práv přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1948. Všeobecná deklarace lidských práv byla vypracována jako obecný právně nezávazný dokument podporující státy v dodržování lidských práv. Právní závaznost a tedy uložení povinnosti k dodržování a ochraně lidských práv následně Komise OSN vtělila do Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.) a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.). V Mezinárodním paktu o občanských a politických právech nalezneme opis požadavku vysloveného čl. 10 Všeobecné deklarace lidských práv, tedy předpoklad nezávislého a nestranného soudu.⁷⁷ V judikatuře Ústavního soudu ČR⁷⁸ nalezneme výrok Ústavního soudu zmiňující další mezinárodní dokumenty zdůrazňující nezávislost soudní moci a soudců. Jedná se o nesmluvní dokument vydaný Úřadem vysokého komisaře pro lidská práva, přijatý na 7. Kongresu OSN v Miláně roku 1985 „Základní zásady nezávislosti soudní moci“. Do uvedeného dokumentu je zapracován požadavek na vytvoření samosprávného soudního orgánu. Soudní moci má být svěřeno rozhodování otázek a problémů týkajících se justice.⁷⁹ Mezi další dokumenty podporující nezávislé soudnictví patří dle Ústavního soudu postoje Rady Evropy k soudnictví, které jsou formulovány v Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 12 o nezávislosti, účinnosti a úloze soudců z roku 1994. Na základě Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy byl roku 1998 přijat další dokument vyjadřující se k nezávislosti soudní moci

⁷⁴ Viz čl. 81, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky – „*Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.*“

⁷⁵ Viz čl. 36 odst. 1, zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod – „*Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*“

⁷⁶ čl. 10 Všeobecné deklarace lidských práv „*Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.*“

⁷⁷ Viz čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech

⁷⁸ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. 7/02, dostupný z ASPI

⁷⁹ Viz BROŽOVÁ, Iva. *Optimální model správy soudnictví z perspektivy nejvyšších soudů I* In: Parlament České republiky, Senát : *Hledání optimálního modelu správy soudnictví pro Českou republiku*. Sborník textů, editor Jan Kysela, Praha: 2008, dostupné online <http://www.senat.cz/zajimavosti/sbornik/model_spravy_soudnictvi.pdf>.

a tím je Evropská charta o statusu soudců. Evropská charta se vyjadřuje k nezávislosti soudnictví skrze princip dělby moci, což dokládá čl. 1.3. Charty, který považuje za nezbytný požadavek zajištění nezávislosti soudní moci, aby podmínky ovlivňující výběr, získávání, jmenování, služební postup či odvolávání soudců umožňovaly nezávislost na výkonné a zákonodárné moci. Charta ve své preambuli klade důraz na zvyšování nezávislosti soudců, ve které spatřuje nezbytnost pro posilování role práva a ochrany individuálních svobod v demokratických státech. Stejně tak se k nezávislosti soudní moci vyjadřuje Evropská úmluva o základních lidských právech. Ta stanovuje dokonce povinnost zajistit nezávislost právní normou minimálně na úrovni zákona.⁸⁰

V českém právním řádu je Ústava ČR společně s dalšími ústavními normami, považována za normativní základ pro prováděcí zákonodárství. Hlava čtvrtá Ústavy ČR upravující soudní moci definuje základní požadavky ústavodárce, které následně provádí zákonná úprava. V případě soudní moci se jedná především o zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (dále jen zákon o soudech a soudcích). Nezávislost soudní moci je tedy shodně s Ústavou ČR deklarována i ustanovením § 1 zákona o soudech a soudcích. Vytvoření nezávislého a nestranného soudnictví je povinností a zároveň výsadou státu. Existující výjimky možnosti rozhodování sporu rozhodci či případné urovnávání sporů tak zvanými mediátory, nelze považovat za odchýlení od zásady demokratického státu, kterému je jako výsadnímu subjektu svěřen výkon soudní moci.⁸¹

Nezávislost soudní moci a soudců považujeme za jeden z hlavních ústavních principů a zásad soudní moci. Pouze na základě aplikace takového mechanismu může být v právním státě vytvořeno moderní soudnictví uznávající demokratické hodnoty. Ústavní soud poukazuje na to, že demokratický stát je povinen vytvářet institucionální předpoklady pro konstituování a etablování reálné nezávislosti soudů. Nezávislost soudní moci je z pohledu Ústavního soudu specifickým a nepostradatelným atributem soudní moci, odůvodněným a také vyžadovaným čl. 4 Ústavy ČR, podle kterého základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, jakož i čl. 81 a 82. Ústavy ČR, podle kterých soudní moc vykonávají nezávislé soudy s tím, že soudci jsou při

⁸⁰ Viz. MLSNA, Petr. et alii. *Ústava ČR – vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010, str. 222 ISBN 978-80-87212-63-9

⁸¹ Viz. KLÍMA, Karel. et al. *Komentář k Ústavě a Listině 1.díl. 2 rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 620 ISBN 978-80-7380-140-3

výkonu své funkce nezávislí a jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.⁸² Ústavní listina svěřuje výkon soudní moci nezávislým soudům.⁸³ Výslovně je zde pro soudy použito množné číslo, které zdůrazňuje předpoklad vytvoření celé soustavy soudů.

„Nezávislost je předpoklad, výchozí systémová podmínka. Znamená vysokou míru autonomie, po jejímž vytvoření vznikne samostatný, vyhrazený, nedotknutelný prostor zabezpečený proti nežádoucím vlivům. Umožňuje rozhodování podle předem známých, ryze objektivních pravidel.“⁸⁴ Při uchopení principu nezávislosti soudní moci nelze danou problematiku zužovat pouze na institucionální nezávislost soudní moci. Existují totiž i některé jiné státní orgány disponující s institucionální nezávislostí (jedná se například o Nejvyšší kontrolní úřad nebo Českou národní banku), proto nezávislost soudní moci chápeme jako souhrn institucionální a personální nezávislosti, které jsou následně podpořeny dalšími principy, jež jsou schopny ve výsledku garantovat celkovou nezávislost justice. Systém nezávislosti soudní moci je Ústavou ČR definován skrze dílčí systémové podmínky. Jedná se o zajištění institucionální nezávislosti soudů definované čl. 81 Ústavy ČR, na který navazuje záruka personální nezávislosti soudní moci definovaná čl. 82 Ústavy ČR, jež je garantem nezávislosti vlastní rozhodovací činnosti soudu.

3.2. Institucionální nezávislost soudní moci

Ústava ČR je založena na principu dělby moci, avšak pouze u soudní moci je explicitně vyjádřena její nezávislost, žádná jiná moc není v Ústavě takto výslovně popsána. Takové pojetí považujeme za důkaz unikátní pozice soudní moci v celém systému založeném na separaci jednotlivých složek veřejné moci. Svou moc a postavení opírají nezávislé soudy o ústavu a demokratický právní řád, který na druhé straně svým spravedlivým rozhodováním upevňují.

V rámci institucionálního pojetí nezávislosti soudní moci ústavodárce považuje za žádoucí, aby neexistovala pouze soudní soustava oddělená od ostatních složek veřejné moci principem dělby moci, ale zároveň klade důraz na vytvoření vzájemné nezávislosti mezi jednotlivými soudními orgány. Důvodem takového požadavku je zajištění ochrany rozhodovací činnosti jednotlivých soudních orgánů

⁸² Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02, dostupný z ASPI

⁸³ Viz čl. 81, ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁸⁴ KLÍMA, Karel. et al. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2.* rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 612 ISBN 978-80-7380-140-3

před zásahy jiného soudu. Z textu Ústavy ČR je patrné, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, kterou považujeme za jednu ze složek státní moci.⁸⁵ Dle ústavní koncepce je výkon soudní moci uskutečňován dvěma způsoby. Ochrana základních práv a svobod probíhá dle čl. 83 Ústavy ČR formou ochrany ústavnosti vykonávanou Ústavním soudem. Na straně druhé je výkon soudní moci podle čl. 90 Ústavy ČR svěřen soudům povoláním především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Vzniká tak systém ústavního soudnictví a soustavy obecných soudů, kterou tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Jedná se tak o uzavřený taxativní výčet orgánů vykonávajících soudní moc. Spojením ústavního soudnictví a soustavy obecných soudů vzniká kompletní česká soudní soustava, jejíž strukturu nelze měnit jinak než ústavním zákonem. Důležité je zmínit, že vzájemná nezávislost mezi soudními orgány probíhá celým justičním systémem. Judikaturou Ústavního soudu byla několikrát zdůrazněna systémová, funkční i procesně důkazní nezávislost Ústavního soudu a soudů obecných. Ústavní soud považuje za důsledek nezávislosti soudcovské moci mimo jiné i to, že obecné soudy jsou i při zjišťování skutkového stavu věci vázány toliko zákonem (čl. 95 odst. 1 Ústavy ČR). Zasáhnout do této nezávislosti obecných soudů se cítí Ústavní soud oprávněn toliko tehdy, byly-li by postupem obecného soudu porušeny ústavní kautely, ať již vyplývají z ústavy samotné nebo z ústavních předpisů jiných, či z mezinárodních smluv, které byly ratifikovány a vyhlášeny a jimiž je Česká republika vázána.⁸⁶ Nezávislost obecných soudů na Ústavním soudu byla dále podpořena judikaturou, ve které Ústavní soud stanovil, že „*Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, a proto mu nepřísluší vstupovat do ústavně vymezené pravomoci obecných soudů poskytovat ochranu právům podle čl. 90 Ústavy ČR. Jako takový nevstupuje do pravomoci obecných soudů, pokud jejich postup či rozhodnutí nepředstavují porušení ústavně zaručených základních práv a svobod*“.⁸⁷ V souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu můžeme konstatovat, že Ústavní soud se nepovažuje dle ústavního systému České republiky za běžnou třetí instanci v systému všeobecného soudnictví. Zároveň není vrcholným orgánem soustavy obecných soudů, ani není ve vztahu k těmto soudům orgánem nadřízeným,

⁸⁵ Viz čl. 4, čl. 2, odst. 1., ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁸⁶ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 6. 1994 sp. zn. III. ÚS 26/94 pod č.32, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 1. Praha: C. H. Beck, 1994, str. 243 ISBN 80-7179-000-1.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. 2672/07, dostupný z ASPI

což vede k tomu, že v zásadě není oprávněn zasahovat do jurisdikční činnosti obecných soudů.⁸⁸ K vytvoření systému, ve kterém je soudní moc institucionálně nezávislá na ostatních složkách státní moci přispívá také absence nadřízenosti a podřízenosti jiného státního orgánu ve vztahu k soudům. Taková neexistence vztahů je pro soudní moc charakteristická a odlišuje ji například od veřejné správy.⁸⁹

Do oblasti institucionální nezávislosti soudní moci patří v demokratických právních státech úprava justiční samosprávy. Vzhledem k tomu, že autorka považuje obecně právní úpravu soudcovské samosprávy v České republice za aktuální problém, bude o tomto tématu pojednáno v kapitole 5.

3.3. Personální nezávislost soudní moci

Vedle institucionálního zabezpečení nezávislosti justice, stojí požadavek personální nezávislosti soudní moci. Dle Ústavního soudu je naprosto přirozeným důsledkem a podmínkou institucionální nezávislosti nezávislost personální, která vybavuje představitele soudní moci potřebnou mírou autonomie na vnějších vlivech.⁹⁰ Takové pojetí je zřetelné ze samotného ústavního textu, kdy čl. 82 Ústavy zaručuje nezávislost a nestrannost soudců, tj. nezávislost jejich vlastní rozhodovací činnosti a obsahově tak navazuje na čl. 81 Ústavy deklarující nezávislost soudů coby institucí.⁹¹ Základní premisou personální nezávislosti soudní moci je tak čl. 82 Ústavy garantující v první řadě nezávislý a nestranný výkon soudcovské funkce. Dále uvedené ustanovení upravuje odvolání či přeložení soudce a neslučitelnost funkce soudce. Mezi další záruky zajišťující personální nezávislost soudní moci patří úprava výběru a jmenování soudců, odborné a osobnostní požadavky kladené na osobu soudce, vázanost soudce pouze právem, odpovídající hmotné zabezpečení a zabezpečení správy soudů tak, aby byla dosažena v největší možné míře eliminace politických tlaků. Ústavou deklarovaná personální nezávislost soudní moci je tak v praxi dále

⁸⁸ Srovnání Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 157/96 pod č. 26, a Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 10. 1996 pod č.27, In. Ústavní soud České republiky : Sbirka nálezů a usnesení – svazek 7. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, str. 165, 173 ISBN 80-7179-164-4.

⁸⁹ Viz KLÍMA, Karel. et al. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2. rozšířené vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 621 ISBN 978-80-7380-140-3

⁹⁰ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 11. 2009 sp. zn. III. ÚS 932/07, dostupný z ASPI, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 18/06, dostupný z ASPI

⁹¹ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář.* Praha: Linde, 2010, str. 982, ISBN: 978-80-7201-814-7

zajišťována řadou právních institutů a norem obsahující různé komponenty, které jsou upravovány samostatně a lze je chápat jako samostatné instituty, z nichž se obecný princip personální nezávislosti soudní moci skládá. Ač Ústava výslovně v čl. 82 deklaruje nezávislost soudců, tak je na straně druhé výrazně redukována její ústavněprávní garance. Jiří Malenovský pohlíží negativně na přílišnou stručnost tohoto ustanovení, jež vychází z převažující nedůvěry v justici při vytváření současného ústavního dokumentu. „*Ta se v Ústavě na jedné straně zhmotnila v nebyvale širokých kompetencích Ústavního soudu...na straně druhé se projevila totální absencí ideje soudcovské samosprávy, když Ústava spojuje nezávislost toliko s (jednotlivými) soudy (čl.81) a soudci (čl. 82 odst. 1), nikoli se soudní mocí jako takovou.*“⁹² Na stručnosti výše uvedeného ustanovení se podepsal také spěch při přípravě textu ovlivněný rozpadem státu a upuštěním od veřejné odborné debaty, která mohla na některé sporné aspekty upozornit.⁹³ Podrobnější úpravu garance nezávislosti nalezneme především v zákonné úpravě, na kterou ústavní text v mnohých aspektech odkazuje, ač by měl sám tyto záruky vymezovat v ústavněprávní rovině.

3.3.1. Nezávislý a nestranný soudce

„*Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.*“⁹⁴ Z uvedeného ustanovení vyplývá, že ústavodárce počítá u personální nezávislosti s pojmovým odlišením nezávislosti a nestrannosti soudce. Nezávislost soudců považuje za funkční znak. Soudce je nezávislý jednak na ostatních složkách státní, resp. veřejné moci, dále na politickém systému a též hovoříme o nezávislosti v rámci soudní moci, v rámci daného soudu.⁹⁵ Takový výklad pojmu nezávislosti soudce však neznamená jeho neomezenou moc. Jedná se pouze o vytvoření nezávislého prostoru, ve kterém je soudce při realizaci vlastního rozhodovacího procesu vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu a ne jinými příkazy nebo vnějšími tlaky. Nezávislost soudce nelze považovat dle Ústavního soudu za osobní výsadu soudce, jedná se totiž

⁹² MALENOVSKÝ, Jiří. *Nakousnuté sousto nezávislosti soudní moci na moci výkonné zůstává na stole*. Právní rozhledy. 2008, 8/2008, str.272 ISSN 1210-6410

⁹³ Viz MALENOVSKÝ, Jiří. *Nakousnuté sousto nezávislosti soudní moci na moci výkonné zůstává na stole*. Právní rozhledy. 2008, 8/2008, str.272 ISSN 1210-6410

⁹⁴ čl. 82 odst. 1, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁹⁵ Viz HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str.519 ISBN 978-80-7400-059-1

o neoddělitelnou součást výkonu jeho rozhodovací činnosti.⁹⁶ „*Nestrannost soudce je pak především subjektivní kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci v širším smyslu (zahrnuje vztah k předmětu řízení, účastníkům řízení, jejich právním zástupcům, atd.), což je zejm. záležitostí odpovědnosti a svědomí samotného soudce.*“⁹⁷ Podobně jako u objektivního znaku nezávislosti soudce se setkáváme u jeho subjektivního znaku nestrannosti s určitým limitem. V tomto případě se jedná o rovinu morální, ve které je soudce při výkonu své funkce limitován svým vědomím a svědomím.⁹⁸ Vzájemný vztah výše uvedených pojmů je dle Jana Wintra vyjádřen především tak, že „*Hlavní zárukou nestrannosti soudce je jeho nezávislost.*“⁹⁹ O nezávislosti soudce hovoříme proto jako o předpokladu umožňujícím nestranný výkon funkce soudce. Vedle výkladu obou pojmů je důležité zmínit obecně jejich vztah k nezávislé soudní moci. K tomuto vztahu se Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu tak, že „*nezávislost soudce stejně tak jako nezávislost soudní moci tedy souvisí a jsou ve vztahu vzájemné podmíněnosti, a to i s nestranností soudce a soudu. Nezávislost a nestrannost jsou neodmyslitelnými atributy pojmu soud.*“⁴⁰⁰ Z ustálené judikatury Ústavního soudu je patrné, že k principu nezávislosti soudců se staví Ústavní soud jako k základnímu předpokladu pro naplnění ústavního postavení soudní moci jako zvláštní specifické formy výkonu státní moci. Normativní úprava zajišťující personální nezávislost soudní moci však sama o sobě nemůže soudcovskou nezávislost plně zajistit. Naplnění nejdůležitější osobní složky tohoto principu leží výhradně na soudci samotném a je třeba si uvědomit, že legislativa se v tomto směru pouze snaží vytvořit prostředí, které by v maximální možné míře umožňovalo soudci dodržovat princip nezávislého, nestranného a spravedlivého rozhodování. K tomu, aby byl vytvořen prostor, ve kterém bude vlastní rozhodovací činnost soudce probíhat dle ústavních a zákonných požadavků, muselo na druhé straně dojít k zajištění vnější ochrany nezávislosti. Ta je soudcům poskytována trestněprávní ochranou, která navazuje na obecné ustanovení zakazující každému narušovat nebo

⁹⁶ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02, dostupný z ASPI

⁹⁷ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 982, ISBN: 978-80-7201-814-7.

⁹⁸ Viz § 62 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích a § 79 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

⁹⁹ Viz WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, str. 91 ISBN 80-86861-75-9

⁴⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. 7/02 pod č. 78, In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 26. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2003 str. 291 ISBN 80-7179-657-3.

ohrožovat nezávislost a nestrannost soudců.¹⁰¹ Kromě obecných trestných činů tak byla vytvořena speciální trestněprávní ochrana soudů a soudců. Jedná se o ochranu jak institucionální, tak personální nezávislosti soudní moci. O této trestněprávní ochraně nezávislosti soudní moci bude pojednáno později v samostatné podkapitole.

K institutu nezávislého a nestranného soudce se vyjadřuje judikatura Evropského soudu pro lidská práva, která uvádí, že nezávislost a nestrannost soudců a soudů je spojována s nezbytností jejich důvěryhodnosti. Nepostačuje jen, aby soudce nestranný byl, ale aby se tak stranám i jevil a i jinak vzbuzoval důvěru ve vedení spravedlivého procesu.¹⁰² Český ústavodárce ponechal podrobný výčet práv a povinností soudců podporujících jejich důvěryhodnost na zákonnou úpravu. V zákoně o soudech a soudcích tak nalezneme normativní úpravu práv a povinností spojených s výkonem soudcovské funkce, které mají zajistit, aby nedocházelo k narušení důstojnosti soudcovské funkce a ohrožení důvěry v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů.¹⁰³ Jedná se o práva a povinnosti kladená především na chování soudce jak v jeho profesním, tak v soukromém životě. Zdůrazňuje se jeho společenská pozice a celkový vliv na veřejnost. Soudce je proto, v zájmu záruk nezávislosti a nestrannosti výkonu soudcovské funkce, povinen prosazovat a obhajovat nezávislost soudnictví a jeho dobrou pověst (§ 80 odst. 2 písm. a) zákona o soudech a soudcích). Je zde kladen důraz na odmítnutí jakýchkoliv tlaků při výkonu soudcovské funkce, které by mohly vést k ohrožení nezávislého a nestranného rozhodování (§ 80 odst. 2 písm. c), f) zákona o soudech a soudcích). Svým chováním na veřejnosti i v osobním životě nesmí snížit důvěryhodnost a důstojnost soudcovské funkce a soudnictví obecně (§ 80 odst. 2 písm. b) a § 80 odst. 5 zákona o soudech a soudcích). Významnou povinností je také zákaz zneužívání funkce k prosazování vlastních soukromých zájmů (§ 80 odst. 5 písm. a) zákona o soudech a soudcích). Některé povinnosti, které zákon o soudech a soudcích definuje, nezanikají automaticky se zánikem pracovního vztahu, ale se vztahují i na období po ukončení funkce. Tehdy je soudce povinen zachovávat mlčenlivost o všem, o čem se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce (§ 81 odst. 1 zákona o soudech a soudcích), výjimkou z této povinnosti se může stát pouze zproštění povinnosti mlčenlivosti na

¹⁰¹ Viz čl. 82 odst. 2, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a § 79 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹⁰² Viz PAVLÍČEK, Václav., HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. Svazek I.: Ústava České republiky*. Praha: Linde, 1998, str. 194 ISBN 80-7201-110-3

¹⁰³ Viz § 80 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

základě zvláštního právního předpisu, ke kterému je povolán předseda příslušného soudu.¹⁰⁴

3.3.2. Soudcovská nepodjatost

K zajištění personální nezávislosti soudní moci nestačí pouze normativně charakterizovat nezávislého a nestranného soudce, ale jak již bylo popsáno výše, soudcovská nezávislost je složena z více komponentů. Jedním z nich je soudcovská nepodjatost, kterou lze dle Františka Zoulíka charakterizovat jako nezávislost na stranách sporu. Zajištění nezávislosti soudní moci tím, že soudci nesmějí být podjatí, má v právní teorii historické postavení. „*Již od římských dob totiž platí procesní zásada nemo iudex in causa sua (nikdo nemůže být soudcem ve vlastní věci)*.”¹⁰⁵ Jedná se o procesní zásadu, bez které nelze uvažovat o nezávislém a nestranném rozhodování sporu. Úpravu procesní zásady nepodjatosti soudce nalezneme v procesních předpisech.¹⁰⁶

Cílem nepodjatosti je vyloučit, aby o věci mohl rozhodovat soudce, jehož konkrétní osobní zájem je totožný se zájmem určité strany, nebo protikladný zájmu určité strany anebo je jakkoliv jinak konkrétním zájmem jedné ze stran určován.¹⁰⁷ Možnost vyloučení z projednávání a rozhodování ve věci je založena na důvodné pochybnosti o nepodjatosti soudce. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že „*k vyloučení soudce z projednání a rozhodnutí věci může dojít teprve tehdy, je-li evidentní, že vztah soudce k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti nebude schopen nezávisle a nestranně rozhodovat.*“¹⁰⁸ V tomto směru Ústavní soud zdůrazňuje, že „*je třeba přihlídnout i k tomu, že princip nezávislého, nestranného a spravedlivého rozhodování je vůbec zásadním principem fungování soudní moci, a je zákonnou, resp.*

¹⁰⁴ Viz § 81 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹⁰⁵ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 983., ISBN 978-80-7201-814-7

¹⁰⁶ Viz § 14 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád; § 8 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní; § 30 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

¹⁰⁷ Viz ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 86 ISBN 80-7179-005-2

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2001 sp. zn. II. ÚS 105/01, pod č. 98. In: Ústavní soud České republiky : Sbírnka nálezů a usnesení – svazek 23. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002 str. 11 ISBN 80-7179-654-9.

*ústavní, jakož i morální povinností soudců tento princip dodržovat.*¹⁰⁹ Z ustálené judikatury Ústavního soudu je dále patrné, že podle Ústavního soudu se požadavek vyloučení soudců z projednávání a rozhodování věci z důvodu jejich podjatosti řadí do rámce základního práva na zákonného soudce,¹¹⁰ což opět dokládá jeho roli v zajištění nezávislého výkonu soudní moci.

3.3.3. Procedura jmenování soudce

Jak již bylo několikrát uvedeno, český ústavní systém vychází z principu dělby moci a systému vzájemných brzd a rovnováh, které brání koncentraci státní moci. Jedná se o přístup, ke kterému se přiklonila většina demokratických právních států ve svých ústavních dokumentech, i když i mezi těmito systémy existují určitá specifika, které si státy v rámci svého ústavního vývoje následně upravily. Způsob ustanovování soudců považuje autorka za vhodný příklad součinnosti jednotlivých složek státní moci na pozadí výše uvedeného principu dělby moci ve státě. Právě zde je možné demonstrovat systém vzájemných brzd a protiváh mezi jednotlivými složkami státní, resp. veřejné moci ve státě.

Pokud vycházíme z ústavní premisy dělby moci ve státě, pak existují v zásadě tři možné přístupy, kterými může docházet k ustavování soudců do funkce. Původní teorie dělby moci, tak jak ji uvádí Charles de Montesquieu, požaduje, aby každá ze tří státních mocí měla originární původ a nebyla odvozována jedna od druhé. V takovém modelu dělby moci funguje lidové hlasování, na základě kterého probíhá výběr soudců. Ač tato metoda působí na první pohled velmi demokraticky, tak při bližším zkoumání zjistíme, že z hlediska současných ústavních, zákonných i společenských požadavků na výkon soudní moci, je nežádoucí. V prvé řadě nemůžeme přistupovat k volbě do funkce soudce tak, jako přistupujeme k volbě reprezentantů do zastupitelských sborů. U takových kandidátů se volič rozhoduje na základě uvážení, kdo bude nejlépe prosazovat jeho zájmy, což typově neodpovídá požadavkům kladeným na výkon funkce soudce. Výběr soudce by měl být závislý na jeho odborných kvalitách. V rámci lidového hlasování nemůže veřejnost dostatečně

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2001 sp. zn. II. ÚS 105/01, pod č. 98. In: Ústavní soud České republiky : Sběrka nálezů a usnesení – svazek 23. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002 str. 11 ISBN 80-7179-654-9.

¹¹⁰ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 1. 1999 sp. zn. III. ÚS 293/98. In: Ústavní soud České republiky : Sběrka nálezů a usnesení – svazek 13. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2000 str. 71 ISBN 80-7179-247-0.

posoudit požadavky, které jsou kladeny na soudce. V takovém případě by bylo možné pouze použít zprostředkující článek, který by fungoval jako poradní prvek pro samotné hlasování voličů. Takový systém volby soudců by ve výsledku způsobil, že o výběru soudců nebudou fakticky rozhodovat samotní voliči, ale právě tento zprostředkující článek, jež by mohl zneužít absentující odpovědnosti za výsledek hlasování. Dalším možným způsobem, jakým by soudci mohli být vybíráni je jejich ustavování prostřednictvím soudní moci samotné. V tomto směru je důležité si uvědomit, že je žádoucí, aby se soudní moc částečně podílela na ustavování soudců, avšak uzavřený způsob volby soudců v rámci soudní moci by vytvořil netransparentní systém, který z hlediska ústavního požadavku nezávislého, nestranného a spravedlivého výkonu soudní moci není žádoucí. Z těchto poznatků a z požadavků kladených na výkon moderní justice zbývá jako jediná vhodná možnost volba soudců prostřednictvím jedné ze zbývajících státních mocí. Pokud by ústavodárce přistoupil k možnosti ustavování soudců mocí zákonodárnou, dá se předpokládat, že by docházelo k volbě kandidátů zákonodárným sborem. Vzhledem k tomu, že lid si sám volí zástupce do zákonodárného sboru, považujeme volbu soudců zákonodárným sborem za způsob nepřímé volby soudců lidem. S ohledem na původní teorii dělby moci by se jednalo o nejvhodnější variantu modifikace lidového hlasování. Za hlavní problém v tomto systému považujeme porušení vzájemné rovnováhy mezi mocí zákonodárnou a soudní, proto se tento způsob ustavování soudců vyskytuje velmi ojediněle. Porušení vzájemné rovnováhy vychází z postavení moci zákonodárné vůči moci soudní a výchozí podmínky vázanosti soudců při rozhodovací činnosti zákonem. Vzhledem k tomu, že za výkon soudní moci považujeme rozhodovací činnost soudců, působí zákonodárná moc jako limit soudní moci, protože soudce je vázán při výkonu své funkce zákonem, jež byl zákonodárným sborem schválen. Dle Františka Zoulíka by v případě ustavování soudců prostřednictvím zákonodárné moci došlo k tomu, že *„pokud by zákonodárný sbor měl také soudce ustanovovat, existovala by zde vedle brzdy působící věcně (přijímání zákonů) i brzda, působící osobně. Rovnováha mezi oběma mocemi by byla porušena ve prospěch moci zákonodárné, což by se mohlo v krajních případech projevit i jako určitá forma závislosti. Ustavování soudců prostřednictvím zákonodárného sboru lze tudíž sotva považovat za takový způsob jejich ustavování, který by byl zárukou soudcovské nezávislosti.“*¹¹¹ Vhodnou variantou se jeví proces výběru soudních kandidátů na pozici soudce mocí výkonnou.

¹¹¹ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 101 ISBN 80-7179-005-2

V systému vztahů mezi jednotlivými státními mocemi působí ale výkonná moc jako brzda soudní moci ve dvou případech. Prvním je výkon justiční správy výkonnou mocí a druhou je ustanovování soudců představitelem výkonné moci. Aby nedocházelo k nežádoucí koncentraci, jež by znevýhodnila postavení soudní moci vůči moci výkonné, jmenuje soudce jiný představitel výkonné moci než ten, který má pravomoc nad výkonem justiční správy. S ohledem na tyto požadavky přistoupila většina států ke způsobu jmenování soudců hlavou státu. V takto použitém způsobu volby kandidátů do funkce soudce považujeme za záruku soudcovské nezávislosti především to, že soudce jmenovaný hlavou státu není hlavě státu za výkon své funkce odpovědný. Ani tento systém není však ve všech směrech nezávislosti soudní moci ideální a proto se hledají možné modifikace. V prvním případě dochází při výběru soudců k součinnosti soudcovských rad a výkonné moci. Jako druhou možností se jeví úprava ve Spojených státech dle tzv. „Plánu Missouri“, jehož podstatou je výběr soudce prostřednictvím profesní organizace, jmenování guvernérem a dodatečné potvrzení voliči.¹¹²

Ústavodárce v ČR při zvolení způsobu ustavování představitelů soudní moci vycházel zejména z premisy nezávislé soudní moci a proto i používaný způsob jmenování soudců musel být zvolen tak, aby tento základní předpoklad soudní moci splnil. Negativní zkušenosti z předchozí ústavní listiny (jedná se o Ústavu z roku 1960) ovlivnily současnou úpravu způsobu jmenování soudců obsaženou v Ústavě. Komunistický režim totiž preferoval volbu soudců zastupitelskými orgány a oběma národními radami. O nezávislosti justice se tak nedalo hovořit a společně s časovým omezením výkonu funkce soudce byl vytvořen potenciální prostředek pro odstraňování nežádoucích osob z těchto funkcí, a to prostřednictvím jejich opětovného nezvolení.¹¹³ Současná ústavní úprava vychází z kreační funkce prezidenta republiky vůči soudům a nejvyšším soudním funkcionářům. Karel Klíma v tomto směru konstatuje, že „*prezident republiky tak má „na starosti“ personalistiku soudní moci.*“¹¹⁴ Dle čl. 63 písm. i) Ústavy je svěřeno jmenování soudců prezidentu republiky,

¹¹² Viz ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str.102 ISBN 80-7179-005-2

¹¹³ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 1266., ISBN 978-80-7201-814-7

¹¹⁴ MLSNA, Petr. et. alli. *Ústava ČR – vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010, str. 224 ISBN 978-80-87212-63-9

jedná se o jednu z pravomocí prezidenta, jež je vázána na součinnost vlády.¹¹⁵ Dále je pravomoc prezidenta republiky jmenovat soudce upravena čl. 63 odst. 3 a čl. 93 odst. 1 Ústavy, přičemž v návaznosti na Ústavu zmiňuje jmenování soudců § 63 zákona o soudech a soudcích. V České republice je funkce soudce funkcí veřejnou.¹¹⁶ Celý proces ustanovování je poměrně složitým procesem, na němž se významnou měrou podílí dva články výkonné moci, jimiž jsou prezident a vláda. Samotný proces jmenování soudce prezidentem republiky má několik fází, přičemž za základní fáze procesu jmenování soudce považujeme posouzení splnění podmínek pro jmenování soudcem,¹¹⁷ jmenování soudce, složení slibu a konečně přidělení soudce k výkonu funkce k určitému soudu. Z uvedených fází participuje prezident na prvních třech.

Z hlediska požadavku nezávislosti soudní moci, systému dělby moci ve státě a povinnosti součinnosti prezidenta republiky a vlády v procesu jmenování soudce je stěžejním bodem vzájemný vztah prezidenta republiky a vlády. Z dosavadní praxe je výchozím bodem pro budoucího soudce výběrové řízení na funkci justičního čekatele, jež je podmíněno splněním předpokladů pro výkon funkce soudce.¹¹⁸ Na základě pracovního poměru probíhá následně přípravná služba justičních čekatelů, jež je ukončena složením odborné justiční zkoušky. Ke jmenování soudcem může být dále navržena osoba, jež splňuje předpoklady pro výkon funkce soudce a úspěšně složila jinou než odbornou justiční zkoušku.¹¹⁹ Ministr spravedlnosti vybere z těchto uchazečů kandidáty, jež navrhne vládě. Po následném přezkoumání a výběru z těchto kandidátů vládou je na základě usnesení vlády předložen prezidentu republiky seznam kandidátů na funkci soudce. Součinnost vlády a ministra spravedlnosti v této fázi vyplývá z ústavně stanovené odpovědnosti za výběr kandidátů na soudcovská místa, jež nese vláda, potažmo její odpovědný člen – ministr spravedlnosti. Završení uvedeného procesu je provedeno jmenováním soudců prezidentem, které se zdá být

¹¹⁵ čl. 63 odst. 3, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky – „*Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.*“

¹¹⁶ Viz § 74 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹¹⁷ Jedná se o splnění předpokladů pro funkci soudce definovaných čl. 93 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, jež jsou současně upraveny § 60 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích a dále zákonem č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České republiky

¹¹⁸ Viz § 60 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích s výjimkou věku, zkušeností a odborné justiční zkoušky

¹¹⁹ Za jinou než odbornou justiční zkoušku považujeme dle § 60 odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích; advokátní zkoušku, závěrečnou zkoušku právního čekatele, notářskou zkoušku, odbornou exekutorskou zkoušku nebo výkon funkce soudce Ústavního soudu po dobu 2 let.

v souvislosti s uvedeným systémem výběru kandidátů, pouhou formalitou. Takto popsaný proces jmenování soudců se zdá být ideálním, avšak musíme si v první řadě uvědomit, že prezident není *stricto sensu* vázán žádným z výše uvedených návrhů, což svědčí o jeho silném postavení v procesu jmenování soudců. Dále je důležité si uvědomit, že uvedený způsob výběru soudců, ve kterém proces jmenování iniciuje vláda je pouze dosavadní zvyklostí. Procedura, která vyúsťuje v předložení návrhu na jmenování soudcem prezidentu republiky, zákonem výslovně upravena není. Z ústavněprávního hlediska není vyloučena možnost, kdy proces jmenování soudců zahájí přímo prezident republiky, který své rozhodnutí o jmenování určitých osob předloží předsedovi vlády ke kontrasignaci.¹²⁰ K tomuto se vyjádřil Nejvyšší správní soud v rozsudku sp. zn. 4 Ans 9/2007, kdy zdůraznil že v případě iniciativy vlády, prezident na předložený soubor kandidátů reaguje, což se však nedá považovat za „jmenovací automatismus“, ve kterém by byl prezident povinen jemu navrženou osobu jmenovat. Předložení vhodných kandidátů na pozici soudce vládou, která následně nese odpovědnost za výběr vhodných kandidátů, považuje Nejvyšší správní soud za projev vůle, na základě kterého se dá předpokládat že v případě souhlasného stanoviska prezidenta, dojde ke kontrasignaci předsedou vlády. S uvedeným „jmenovacím automatismem“ souvisí otázka, zda prezident musí jmenovat soudcem kandidáta uvedeného na seznamu tvořícím přílohu usnesení vlády. Otázka povinnosti prezidenta jmenovat soudcem kandidáta uvedeného na seznamu předloženým vládou se stala aktuální v roce 2005, kdy prezident republiky odmítl jmenovat do funkce některé z kandidátů, což prolomilo dosavadní ústavní praxi, ve které prezident do roku 2005 nikdy neodepřel jmenovat soudcem kandidáta uvedeného na vládním seznamu.¹²¹ Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu sp. zn. 4 Ans 9/2007 není v našem právním řádu stanoveno, že by existovala povinnost prezidenta republiky jmenovat všechny vládou navržené kandidáty. Prezident republiky se musí při hodnocení jednotlivých kandidátů řídit podmínkami stanovenými v zákoně a nemůže požadovat splnění kritérií, které zákon neukládá.¹²² Případné odmítnutí jmenovat navrženou osobu soudcem musí obsahovat obligatorně odůvodnění takového

¹²⁰ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 769, ISBN: 978-80-7201-814-7

¹²¹ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 771, ISBN: 978-80-7201-814-7

¹²² Viz čl. 2 odst. 2 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod; čl. 2 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

rozhodnutí. Vycházíme-li z konstatování Nejvyššího správního soudu, pak se v daném procesu jedná o případ, kdy pravomoc prezidenta má povahu a realizuje se ve formě správního úkonu. Za uvedených okolností prezident nevystupuje jako ústavní činitel, nýbrž je v postavení „správního úřadu“ *sui generis*. Povinnost prezidenta republiky odůvodnit odmítnutí návrhu na jmenování soudcem vyplývá z platné právní úpravy stavějící na tom, že rozhodnutí vydaná v oblasti veřejné správy se nemusí odůvodňovat tehdy, pokud jde o rozhodnutí, jimiž se v plném rozsahu vyhovuje podanému návrhu. Naopak rozhodnutí, jimiž se podanému návrhu nevyhovuje musí obsahovat odůvodnění. U takového rozhodnutí existuje možnost přezkumu, přičemž Nejvyšší správní soud v této souvislosti zdůraznil již prvorepublikovou nauku, kde převládal názor, že správní úkony či správní akty prezidenta republiky přísluší přezkoumat ve správním soudnictví. Ústavní soud se k problematice vyjadřuje souhlasně a uznává pravomoc správních soudů. Z pohledu kandidáta na jmenování soudcem Ladislav Vyhnánek konstatoval, „...že navržené osoby mají subjektivní právo, aby o jejich jmenování prezident republiky rozhodl, přičemž tak musí učinit nediskriminačně a na základě zákonem vymezených podmínek.“¹²³ Rovněž je povinen přihlídnout k jejich legitimnímu očekávání, že o jejich kandidatuře bude zákonným způsobem rozhodnuto. To, že zde existuje legitimní očekávání kandidáta, jež splnil všechny zákonem stanovené předpoklady pro jmenování soudcem, nezakládá právní nárok na jmenování soudcem.

K výše uvedenému postupu, který byl zvolen ústavodárcem jako způsob jmenování soudců do funkce, je nutné zmínit negativní stanoviska, která především upozorňují na umocněnou roli exekutivy. Podle Vojtěcha Šimíčka by do procesu volby soudce měl být zakomponován nezávislý orgán tvořený z podstatné části soudci (nejčastěji se teorie přiklání k tzv. soudcovským radám).¹²⁴ Souhlasný požadavek vyplývá z Doporučení výboru ministrů Rady Evropy (Doporučení č. R (94) 12 přijaté 13. 10. 1994) obsahující obecné principy nezávislosti soudní moc. Zde je státům, ve kterých probíhá jmenování a výběr soudců mocí výkonnou, doporučeno vytvoření zvláštního orgánu nezávislého na výkonné moci s právem dávat vládě závazné pokyny

¹²³ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 773, ISBN: 978-80-7201-814-7

¹²⁴ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 1267, ISBN: 978-80-7201-814-7

pro proces výběru soudců.¹²⁵ K problému poměru soudní a výkonné moci se vyjadřuje Jiří Malenovský, který zdůrazňuje postoj Ústavního soudu k dané problematice. „*Ústavní soud tedy soustavně (v původním i současném složení soudců) hodnotí současnou Ústavu tak, že nedostatečně garantuje nezávislost soudní moci na moci výkonné, a že je proto žádoucí přikročit k vytvoření ústředního reprezentativního orgánu, jenž by plnou nezávislost zaručil.*“¹²⁶

3.3.4. Zánik funkce soudce a neodvolatelnost soudce

Neodvolatelnost soudce související se zánikem soudcovské funkce má tak elementární význam, že je upravena na nejvyšší právní úrovni, tzn. čl. 82 odst. 2 Ústavy. Zákon o soudech a soudcích opisuje ústavní požadavek a obsahuje taxativní výčet způsobů zániku soudcovské funkce.¹²⁷ Na prvním místě uvádí zákonodárce možnost zániku funkce soudce uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let.¹²⁸ Jedná se o jediný případ, kdy z hlediska uplynutí času dochází k zániku funkce. Obecně totiž vycházíme z ústavního principu časové neomezenosti funkce soudce.¹²⁹ Časově neomezené funkční období považujeme za jednu z osobních záruk soudcovské nezávislosti. Přestože se jedná o relativně optimální řešení, existují justiční systémy, které preferují časově limitované funkční období. Pozitivum v takovém systému je viděno v možnosti opětovně prověřit požadavky kladené na výkon soudce při jeho znovuzvolení. Negativní stránka věci spočívá v otevření možnosti, aby o dalším trvání funkce rozhodovaly zcela jiné okolnosti než trvání předpokladů pro další výkon funkce. Při aplikaci systému, ve kterém by bylo skrytě umožněno vyvozování důsledků z dosavadní rozhodovací činnosti soudce, nelze mluvit o nezávislé justici. Vzhledem k negativním zkušenostem z období komunistického režimu je pro české justiční prostředí odůvodnitelná obava z negativního posouzení limitovaného funkčního období, a proto byla zvolena alternativa časové neomezenosti. Dosažení věkové hranice není jediným možným

¹²⁵ Viz. KLÍMA, Karel. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2.* rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 633 ISBN 978-80-7380-140-3

¹²⁶ MALENOVSKÝ, Jiří. *Nakousnuté sousto nezávislosti soudní moci na moci výkonné zůstává na stole.* Právní rozhledy. 2008, 8/2008, str. 273 ISSN 1210-6410

¹²⁷ Viz § 94 odst. 1 písm. b-h) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹²⁸ Viz § 94 odst. 1 písm. a) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹²⁹ Viz čl. 93 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, a navazující zákonná úprava funkčního období § 61 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

případem, se kterým zákon spojuje zánik soudcovské funkce. Ze zákona zaniká funkce soudce nastane-li skutečnost, která vede k tomu, že soudce již není způsobilý vykonávat svou funkci. Za nezpůsobilost považujeme zdravotní důvody, v krajním případě smrt soudce. Jedním z ústavních předpokladů pro výkon funkce soudce je státní občanství České republiky. Pozbyde-li soudce státního občanství, stává se z hlediska Ústavy a zákona nezpůsobilým pro výkon funkce a jeho funkce v takovém případě ze zákona zaniká. Zákon a Ústava předpokládá bezúhonnost soudce, která je dále spojena se zákonnou povinností soudce nenarušovat důstojnost nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů.¹³⁰ S určitým jednáním soudce, které by mohlo narušit důvěru v soudnictví, zákon spojuje taktéž zánik funkce soudce. Zákonodárce v takových případech vychází především z povahy funkce soudce jako představitele a vykonavatele soudní moci. Za jednání soudce, které by mohlo narušovat důvěru v soudnictví, považuje zákonodárce odsouzení soudce za trestný čin a ztrátu nebo omezení způsobilosti k právním úkonům. V návaznosti na čl. 82 odst. 2 Ústavy byla v zákoně o soudech a soudcích upravena možnost zániku funkce soudce vyplývající z kárné odpovědnosti soudce. Jedná se nejen o výjimku ze zásady neodvolatelnosti soudce, ale také o jeden ze zákonných způsobů zániku funkce soudce. V případě, že soudce porušuje zákonem stanovené povinnosti, jeho jednání narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v justici, může být na návrh zahájeno kárné řízení¹³¹, ve kterém může být soudci uloženo kárné opatření. Smyslem kárného řízení je dle Ústavního soudu mimo jiné ochrana integrity soudcovského sboru, nezávislosti a nestrannosti soudců a soudní moci a důvěry veřejnosti v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů.¹³² V kárném řízení je posuzována také výše uvedená způsobilost soudce vykonávat svou funkci vzhledem k nepříznivému zdravotnímu stavu. Stejně tak bude kárné řízení probíhat v případě posuzování odpovědnosti soudce za přestupek nebo spáchal-li čin, za který byl odsouzen a tento čin svou povahou zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání ve funkci. V kárném řízení rozhodne příslušný kárný soud o tom, zda se soudce dopustil nějakého kárného provinění a eventuálně rozhodne o uložení kárného opatření. Odvolání proti rozhodnutí v kárném řízení není přípustné, jistou výjimkou je

¹³⁰ Viz § 80 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹³¹ řízení ve věcech kárné odpovědnosti soudců upravuje zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců

¹³² Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.1. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/07, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

možnost obnovy řízení.¹³³ Dle platné právní úpravy zde není zakotveno právo soudce na přezkum rozhodnutí. Opatření, které kárný soud zvolí by mělo odpovídat závažnosti kárného provinění soudce. Zákon o soudech a soudcích uvádí v § 88 taxativní výčet možných variant kárného opatření, přičemž odvolání z funkce soudce by mělo být subsidiárně použito pouze v krajních případech a to mimo jiné i proto, že soudce nemůže uplatnit odvolací prostředky proti takovému rozhodnutí a odvolání z funkce může značným způsobem zasáhnout do jeho osobních a majetkových poměrů a především zasahuje do práva soudce vyplývajícího z čl. 21 odst. 4 Listiny. Ústavní soud v souvislosti s uvedeným článkem vyslovil, že „Právo na přístup k voleným a jiným veřejným funkcím podle čl. 21 odst. 4 Listiny zahrnuje též právo volené a jiné veřejné funkce nerušeně vykonávat, včetně práva na ochranu před protiprávním zbavením této funkce. Takovou veřejnou funkcí je nepochybně i funkce soudce. Kárné řízení s možností uložení kárného opatření spočívajícího v odvolání z funkce soudce tedy do základního práva podle citovaného článku Listiny zasahuje, musí proto být pod ochranou soudní moci, respektive nezávislého a nestranného soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny“¹³⁴ Z platné právní úpravy, kterou zákonodárce zvolil je patrné, že právní řád České republiky sice na jedné straně používá výjimku z obecně platné zásady neodvolatelnosti soudce, ale přesto v souladu se zachováním principu dělby moci neumožňuje žádnému státnímu orgánu či funkcionáři odvolat soudce, čímž zdůrazňuje pozici principu neodvolatelnosti jako jednu z brzd a protivah, jíž je garantováno oddělení moci soudní od ostatních složek.¹³⁵ Z takového pohledu se zdá být systém, ve kterém pouze kárný soud rozhodne o uložení kárného opatření, na jehož základě dojde k odvolání z funkce soudce, ideálním. Předchozí úprava zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců (dále jen „zákon o řízení ve věcech soudců a státních zástupců“), umožňovala složení kárného senátu pouze z řad soudců. V současnosti zákon o řízení ve věcech soudců a státních zástupců upravuje obsazení kárného senátu rozhodujícího ve věcech soudců tak, že v celkovém počtu šesti osob zde nalezneme pouze tři soudce. Zbývající tři pozice jsou obsazeny přísedícími. Mezi přísedícími musí být vždy nejméně jeden státní zástupce, jeden advokát a jedna osoba vykonávající jiné právnické povolání, je-li zapsána v seznamu

¹³³ Viz § 22 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb., o věcech řízení ve věcech soudců a státních zástupců

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 11. 2011 sp. zn. I. ÚS 2420/11-1, dostupný z ASPI

¹³⁵ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.1. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/07, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

přisedících pro řízení ve věcech soudců.¹³⁶ Důvodem novelizace je podle výkonné moci zvýšení objektivitu při rozhodování kárných soudů. Z pohledu Lubomíra Janouška tak nastala situace, kdy „...konkrétní kárná provinění soudců budou posuzovat osoby, které mají buď velmi malou, anebo žádnou povědomost o podmínkách výkonu funkce soudce v České republice...Též není zákonem řešena možná situace, kdy kárné provinění soudce bude posuzovat advokát, notář či exekutor, který je zároveň činný v řízení vedeném před tímto soudcem, kdy skutečnosti pramenící z takového sporu mohou výrazně určit vztah k uvedenému soudci, ať již pozitivní či negativní.“¹³⁷ Uvedenou problematiku kárného opatření ve formě odvolání soudce z funkce je třeba posuzovat nejen z hlediska ústavního požadavku neodvolatelnosti z funkce soudce, ale zároveň z existujícího práva soudce vyplývajícího z čl. 21 odst. 4 Listiny.

Prostor, ve kterém je minimalizována libovůle a vliv ostatních složek státní moci, dotváří zákonodárce použitím výše uvedených možných důvodů zániku funkce soudce, jejichž výčet je v zákoně taxativně uveden a nelze jej analogicky rozšiřovat. Neodvolatelnost soudce nelze prolomit ani zásadou, podle níž by právo odvolání náleželo tomu, kdo je oprávněn do funkce jmenovat. Neodvolatelnost funkce soudce se vztahuje nejen na soudce, ale i na funkcionáře soudu, to znamená na jednotlivé předsedy a místopředsedy soudů. Původní dikce zákona o soudech a soudcích upravovala § 106 odvolání z funkce předsedy nebo místopředsedy soudu na základě výše uvedené zásady. Odvolávání funkcionářů soudu bylo svěřeno výkonné moci, resp. ministrovi spravedlnosti a v případě předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu prezidentovi republiky. Uvedenou problematikou se zabýval Ústavní soud v roce 2006, kdy obdržel ústavní stížnost předsedkyně Nejvyššího soudu proti rozhodnutí prezidenta republiky, kterým byla odvolána z funkce předsedkyně soudu, následně došlo nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ke zrušení § 106 zákona o soudech a soudcích. Ústavní soud v uvedeném nálezu vycházel z postavení osoby předsedy soudu, dále z obecně teoretického pojetí státní správy soudů a obecně vlivu moci výkonné na moc soudní. V případě postavení osoby předsedy soudu se Ústavní soud přiklonil k názoru, že zde není možné uvažovat o oddělení funkce předsedy soudu a funkce soudce, přičemž zde není ani dvojakost právního postavení předsedy soudu jako úředníka státní správy na straně jedné a soudce na straně druhé.

¹³⁶ Viz § 4 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců

¹³⁷ KLÍMA, Karel. et al. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 631 ISBN 978-80-7380-140-3

V návaznosti na právní názor vyslovený v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/02¹³⁸ je patrné, že Ústavní soud považuje funkce předsedů a místopředsedů za kariérní postup soudce. V takovém případě je nedůvodné upravit postup odvolání soudních funkcionářů jinak, než jakým způsobem zákon umožňuje odvolání soudce, tj. v kárném řízení a pouze na základě zákonem předvídaného důvodu. Ústavní soud nálezem sp. zn. Pl. ÚS 7/02 také zdůraznil, že uvedená dikce zákona neodpovídá právní jistotě vzhledem k obecnému a neurčitému vyjádření důvodů vedoucích k odvolávání soudních funkcionářů. Z hlediska státní správy soudů uvádí judikatura historický vývoj, na základě kterého byl zákonem zachován pojem „státní správa soudů“. *„Výkon státní správy je obecně charakterizován jako vytváření podmínek k řádnému výkonu soudnictví.“*^{d39} Přestože zákonodárce používá pojem státní správa soudů a některé z činností vykazují znaky správní činnosti, tak výkon státní správy soudů neodpovídá svou povahou obecnému vymezení výkonu státní správy. V tomto kontextu zdůrazňuje Ústavní soud nepoužitelnost ustanovení § 106 zákona o soudech a soudcích vycházející z principu „kdo jmenuje, odvolává“, který je charakteristický pro státní správu a tedy systém vztahů přímé nadřízenosti a podřízenosti. Ze samotného postavení prezidenta republiky coby hlavy státu obdařeného pravomocí jmenovat ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu nemůžeme vyvozovat, že zde existuje vztah založený na přímé nadřízenosti či podřízenosti. Stejný princip bude uplatněn v případě, kdy jmenuje ministr spravedlnosti. Napadené zákonné ustanovení především nereflektovalo princip dělby moci, respektive vliv moci výkonné na moc soudní. V této souvislosti je třeba zmínit upozornění Eduarda Wipplingerera na požadavek „...tzv. suverenity zákona, která v tomto smyslu znamená, že uvnitř hranic své funkce, daných zákony, stojí soudci nad každým jiným orgánem státu. Kontrolovat je mají jen jiní soudci a nikoli tedy výkonná moc či správa.“^{d40} Uvedená zákonná úprava nebyla ani v souladu se standardy, které pramení z evropského i mezinárodního prostředí kladoucí požadavek na to, aby funkcionář soudní moci byl odvoláván postupem, jenž je realizován uvnitř soudní moci. Zmíněná problematika je pouze dílčím problémem pramenícím ze současného stavu správy české justice, kdy zde není vytvořen vlastní reprezentativní orgán, na který by byly přeneseny rozsáhlé pravomoci, se kterými za současného stavu disponuje výkonná

¹³⁸ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02, dostupný z ASPI

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 18/06, dostupný z ASPI

¹⁴⁰ Wipplinger, Eduard. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe časopis české justice*. 1995, roč. 43, č. 9 str. 587

moc, resp. ministerstvo spravedlnosti. Přestože Ústava a zákonné předpisy kladou důraz na nezávislou soudní moc, tak vzhledem k silnému postavení výkonné moci není v současnosti vyloučeno, že v několika oblastech dochází k ovlivňování soudní moci výkonnou.

3.3.5. Neslučitelnost funkcí

Vnější hledisko nezávislosti soudců garantuje inkompatibilita funkce soudce uvedená v čl. 82 odst. 3 Ústavy, který odkazuje na prováděcí zákonodárství, tj. § 74 odst. 2 a § 85 zákona o soudech a soudcích. Cílem zásady neslučitelnosti funkcí je zajistit, aby výkon soudní moci nebyl ovlivněn hledisky zastávanými jinými státními orgány a zároveň, aby byl soudce oproštěn od zájmů, které by mohly mít povahu vlivů ohrožujících jeho nezávislost.¹⁴¹ Vycházíme-li z požadovaného souladu ústavního a zákonného textu, tak v případě zvolené zákonné úpravy § 74 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, týkající se inkompatibility funkce soudce, zjistíme, že ač oba právní předpisy s jistotou sledují stejný cíl, tzn. záruku nezávislosti soudní moci, tak jejich dikce není v doslovném souladu. Ústava upravuje v rámci pravidel dělby moci požadavek neslučitelnosti funkce soudce s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě.¹⁴² Ústavní požadavek neslučitelnosti funkce soudce s jinou funkcí ústavního činitele zákonná úprava ničím nenarušuje. Zákon uvádí však výjimku ze zákazu činnosti soudce ve veřejné správě, za kterou považuje výkon funkce předsedy nebo místopředsedy soudu.¹⁴³ Ve srovnání s ústavní dikcí, kde je explicitně čl. 82 odst. 3 Ústavy vyjádřena neslučitelnost „ani s jakoukoli funkcí veřejné správy“, vzniká nesoulad zákonné úpravy s ústavní normou. Ústavní soud se v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/02 postavil k uvedenému problému značně rozpačitě a bez náznaku řešení. Uvedeným náležen zrušil původní ustanovení § 74 odst. 3 zákona o soudech a soudcích, v němž bylo uvedeno, že za funkci veřejné správy se nepovažuje funkce předsedy a místopředsedy soudu. Zároveň zdůraznil, že derogací tohoto ustanovení nedává najevo, že by vedením správy soudů měly být

¹⁴¹ Viz ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str.104 ISBN 80-7179-005-2

¹⁴² Viz čl. 82 odst. 3 ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁴³ § 74 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích „*Funkce soudce není slučitelná s funkcemi a činnostmi, o nichž to stanoví zákon. S výjimkou funkce předsedy soudu nebo místopředsedy soudu nesmí soudce současně s výkonem funkce soudce zastávat žádnou jinou funkci ve veřejné správě...*“

pověřeny jiné osoby, než osoby z řad soudců.¹⁴⁴ Ve svém vyjádření konstatoval, že čl. 82 odst. 3 Ústavy stanoví, které funkce jsou s funkcí soudce zásadně neslučitelné. Jedná se o demonstrativní výčet, přičemž z věty druhé uvedeného ústavního článku vyplývá, že ústavodárce umožňuje prováděcímu zákonodárství v souladu s tímto výčtem rozšířit, nikoliv však zúžit neslučitelnost funkcí. Vzhledem k platnému ustanovení § 74 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, který Ústavní soud nezrušil pro rozpor s ústavní normou, lze dle autorky usoudit, že se takto děje na základě pojetí funkcionáře soudu, kdy sám Ústavní soud potvrzuje nálezem sp. zn. Pl. ÚS 18/06 neoddělitelnost funkce předsedy soudu a funkce soudce. Dle Ústavního soudu zde neexistuje dvojakost postavení předsedy soudu jako úředníka státní správy na straně jedné a soudce na straně druhé. Ústavní soud si uvědomuje, že jisté činnosti související s výkonem předsedy nebo místopředsedy soudu, tzn. výkonem státní správy soudu, vykazují prvky správní činnosti, avšak potvrzuje, že se nejedná o výkon státní správy jako takové. Z ustálené judikatury vyjadřující se k postavení soudního funkcionáře lze usoudit, že Ústavní soud neshledává výše uvedený nesoulad zákona s ústavní úpravou na základě svého přesvědčení o neexistenci dělitelnosti funkcionáře soudu a soudce zastávajícího tuto funkci. V případě, že by zákonná úprava tuto výjimku neuváděla, tak by čl. 82 odst. 3 Ústavy nastavil ad absurdum situaci, ve které by soudce vykonávající post soudního funkcionáře byl neslučitelný sám se sebou, vzhledem k tomu, že pozice soudce a soudního funkcionáře je zastávána jednou a toutéž osobou a je dle judikatury Ústavního soudu považována za kariérní postup soudce a ne za čistě úřednickou funkci.

3.3.6. Předpoklady k výkonu funkce soudce

V souvislosti s předpoklady k výkonu funkce soudce je třeba v úvodu zdůraznit obecný předpoklad kladený na osobu soudce a požadující „...*aby funkce soudců vykonávaly pouze osoby s vysokou morální integritou, vědomé si vysoké míry své osobní odpovědnosti, jež je s jejich postavením spjata.*“¹⁴⁵ V tomto směru vycházíme především ze skutečnosti, že nezávislost soudní moci a především její

¹⁴⁴ Viz BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 995, ISBN 978-80-7201-814-7

¹⁴⁵ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.1. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/07, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

personální složka závisí do značné míry na odborných a lidských kvalitách soudce. Můžeme tedy uvést slova Františka Šamalíka, kdy „*úcta k instituci je bytostně závislá na úctě k osobám, které ji reprezentují.*“¹⁴⁶ Ústava definuje základní předpoklady potřebné k výkonu funkce soudce v čl. 93 odst. 2 Ústavy. Uvedený článek obsahuje pouze demonstrativní výčet podmínek, za nichž je možno být jmenovaný soudcem a odkazuje na podrobný výčet stanovený § 60 zákona o soudech a soudcích, jež dále odkazuje na zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky (dále jen „Lustrační zákon“). Ústava specifikuje pouze podmínku bezúhonnosti a vysokoškolského právníckého vzdělání. Zákonodárce uvádí podrobnější úpravu a stanoví za podmínku způsobilost k právním úkonům, složení odborné justiční zkoušky, dosažení věkové hranice 30 let, souhlas s ustanovením do funkce soudce a negativní lustrační osvědčení. Nad tyto objektivní podmínky zákon dále stanoví v § 60 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, nutnost zkušeností a morálních vlastností uchazeče o funkci soudce. K posouzení byla vytvořena obligatorní psychologicko-diagnostické vyšetření uchazečů, jejíž výsledek je jedním z podkladů pro přijetí uchazeče do přípravné služby.

3.3.7. Vázanost soudců

Princip vázanosti soudců obecných soudů zákonem a mezinárodní smlouvou je upraven čl. 95 odst. 1 Ústavy a z hlediska nezávislého soudnictví má stěžejní postavení. Jedná se o další nepostradatelnou zárukou zaměřující se na vytvoření prostoru, ve kterém jsou minimalizovány jakékoli vlivy, jež by mohly působit na soudce při výkonu vlastní rozhodovací činnosti. Na základě právního výkladu *argumentum a minori ad maius* („od menšího k většímu“) z vázanosti soudce zákonem plyne bezesporu i jeho vázanost ústavním pořádkem.¹⁴⁷ Princip vázanosti soudce obecného soudu zákonem je považován z hlediska slovního použití za zavádějící. Ústavodárci lze v tomto směru vytknout, že soudce je vázán veškerým

¹⁴⁶ ŠAMALÍK, František. *Několik poznámek k nezávislosti soudní moci*. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 10, str. 347 ISSN 1214-7966

¹⁴⁷ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 1284, ISBN 978-80-7201-814-7

právem a tedy mnohem širším množstvím pramenů než pouhým zákonným předpisem. Vhodným příkladem je vázanost soudů judikaturou Ústavního soudu,¹⁴⁸ přičemž současně existuje také závaznost rozhodnutí soudů vyššího stupně. Důvod závaznosti judikaturou spatřujeme především na pozadí požadavku právní jistoty účastníků řízení a jejich legitimního očekávání, že bude ve srovnatelné věci rozhodnuto podobným způsobem. Vojtěch Šimíček v souvislosti se závazností judikatury zdůrazňuje, že „*ani při uznání precedenční povahy judikátů s nimi nelze nakládat jinak než jako s řešením konkrétních případů, nikoliv jako s obecně závaznými právními normami.*“¹⁴⁹ V této souvislosti je třeba zmínit, že zákon soudce zavazuje k soustavnému vzdělávání a prohlubování odborných právních a dalších znalostí potřebných pro řádný výkon funkce.¹⁵⁰ Zákonodárce se tímto způsobem snaží o splnění základní premisy soudní moci, čímž je nestranné, nezávislé a spravedlivé rozhodování. Z obecnějšího hlediska lze zmíněnou povinnost sledovat cíl zákonodárce, kterým je respektování zásady *iura novit curia*, tj. soud zná právo, přičemž aby soud znal právo, musí ho znát nejdříve soudce.

Princip vázanosti soudce zákonem, respektive právem, znamená vytvoření prostoru, ve kterém jsou minimalizované nežádoucí vlivy na rozhodovací činnost soudce, přičemž tento prostor je právem limitován a jeho hranice nesmí soudce překročit. Dochází tak ke garanci nezávislosti soudní moci omezením jinak nezávislého soudcovského rozhodování. V této souvislosti se objevují obavy o nezávislou justici, v souvislosti s vlivem moci zákonodárné na moc soudní v případech vázanosti soudce zákonem. Autorka v tomto směru nevidí důvody k obavám o nezávislost soudní moci. Vycházíme-li totiž z ústavního předpokladu pravidelně voleného zákonodárného sboru lidem, tak normativní právní akty s právní silou zákona, jež zákonodárný sbor vytváří, reflektují vůli lidu. V důsledku toho je omezenost nezávislosti soudcovského rozhodování limitována pouze vůlí lidu, což nemůžeme považovat za omezování nezávislosti soudní moci. K uvedené problematice se vyjadřuje Ústavní soud a zdůrazňuje, že vázanost soudce zákonem neznamená jeho závislost na legislativě. „*Nezávislost soudce na legislativě znamená, že zákonodárné moci je zapovězeno vykonávat přímý vliv na rozhodování*“

¹⁴⁸ čl. 89 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁴⁹ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 1286, ISBN 978-80-7201-814-7

¹⁵⁰ Viz § 82 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

*konkrétních případů v průběhu běžícího řízení. To ovšem nebrání zákonodárné moci, ale naopak je to její hlavní úloha, aby stanovila pravidla a postupy, které budou soudci při realizaci práva aplikovat.*¹⁵¹

3.4. Normativní záruky nezávislosti soudní moci

Nezávislost soudní moci nemůže fungovat pouze na základě ústavního zakotvení dělby moci, premisy vnitřně nezávislého systému soudů a požadavku nestranného výkonu soudní moci soudci. Existuje proto několik dalších podpůrných institutů, které napomáhají k vytvoření prostoru pro nezávislý výkon soudní moci. Nezávislost soudní moci¹⁵² a na ni navazující záruka nezávislosti a nestrannosti soudců¹⁵³ je v textu Ústavy ČR oddělena. Ústavní soud reagoval na oba články s tím, že zdůraznil jejich úzkou souvislost, avšak ne jejich totožnost. V prvním případě navazujeme na princip dělby moci ve státě¹⁵⁴ a o nezávislosti soudní moci hovoříme z hlediska jejího vztahu ke dvěma zbývajícím složkám veřejné moci, čímž se má na mysli institucionální nezávislost soudní moci na moci zákonodárné a výkonné. V druhém případě se jedná o nezávislost soudcovského rozhodování, to znamená zajištění personální nezávislosti soudní moci.¹⁵⁵ Z uvedeného výkladu Ústavního soudu je patrné, že odlišnost nezávislosti soudů a soudců je značně problematická. Proto nelze ani všechny normativní záruky podporující obecně nezávislost soudní moci jednoznačně zařadit pod nezávislost soudů nebo soudců, avšak přistupujeme k nim obecně jako k normativní úpravě podporující vytvoření prostoru pro nezávislý a nestranný výkon soudní moci.

3.4.1. Veřejnost soudního jednání

Za normativní záruku nezávislého výkonu soudní moci považujeme již historicky zásadu ústnosti a veřejnosti jednání před soudem.¹⁵⁶ Z pojetí Ústavního

¹⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04, dostupný z ASPI

¹⁵² Viz čl. 81, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁵³ Viz čl. 82 odst. 1, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁵⁴ Viz čl. 2 odst. 1, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky – „*Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.*“

¹⁵⁵ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04, dostupný z ASPI

¹⁵⁶ zásada ústnosti a veřejnosti jednání před soudem je definovaná čl. 96 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 38 odst. 2 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních

soudu lze vyvodit, že „*obecné právní vědomí tradičně vnímá právo na veřejné projednání věci jako nástroj veřejné kontroly justice.*“¹⁵⁷ Účelem principu veřejnosti soudního řízení je především kontrola soudní činnosti ze strany veřejnosti skrze reálné poučení o tom, jak soudnictví funguje, a tím budování důvěry veřejnosti v nezávislost a kvalifikovanost výkonu soudní moci.¹⁵⁸ V případě nedostatečně veřejného souzení dochází ke snížení autority soudní moci v důsledku vzniklých podezření veřejnosti, že „je co skrývat“. V demokratickém státě by měl výkon veřejné moci být společensky důvěryhodný, přičemž důvěra v soudní rozhodování patří mezi základní mimoprávní atributy právního státu.¹⁵⁹ Souhlasně s judikaturou Ústavního soudu se vyjádřil Vojtěch Šimíček, podle něj „*je tak vytvořena pojistka proti vytváření tzv. kabinetní justice, daleko více podléhající zákulisním tlakům.*“¹⁶⁰ Z dalších právních názorů je patrné, že veřejnost soudního řízení podporuje soudcovskou nezávislost a institucionální nezávislost soudní moci. Skrze princip veřejnosti soudního řízení má veřejnost možnost přesvědčit se tom, že výkon soudní moci probíhá transparentně a soudce nejedná a nerozhoduje pod dohledem či nátlakem. V neposlední řadě je veřejnost jednání před soudem považovaná za nejučinnější prostředek k dosažení výchovného vlivu soudnictví na širokou veřejnost a podstatným způsobem přispívá k celkovému naplnění výchovné funkce justice.

3.4.2. Omezení petičního práva

Splnění premisy institucionální nezávislosti soudní moci vyžaduje normativní úpravu ve formě omezení výkonu určitých práv. Jedním z takových

práv a svobod a § 6 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Vzhledem k technickému pokroku dochází k rozšíření tradičního principu veřejnosti soudního jednání dle § 6 odst. 3, zákona č. 6/2002 Sb., o soudech soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, na možnost uskutečňovat obrazové nebo zvukové přenosy a pořizovat obrazové záznamy v průběhu soudního jednání jen s předchozím souhlasem předsedy senátu nebo samosoudce. Přičemž souhlas předsedy senátu nebo samosoudce považujeme v takovém případě za žádoucí způsob ochrany důstojného a řádného průběhu soudního jednání.

¹⁵⁷ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 11. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 28/04, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

¹⁵⁸ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. II. ÚS 2672/07 dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

¹⁵⁹ Srovnání Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 2003 sp. zn. IV. ÚS 525/02 dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>> a Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10, pod č. 68, In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 56. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 761-791 ISBN 978-80-7400-113-0.

¹⁶⁰ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 971, ISBN 978-80-7201-814-7

příkladů je ústavní favorizování nezávislosti soudní moci na úkor výkonu petičního práva dle čl. 18 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.¹⁶¹ Důvodem omezení petičního práva je ochrana proti možným zásahům do nezávislosti soudu. Výkon petičního práva není na základě upřednostnění principu nezávislosti soudů porušen, hovoříme pouze o jeho partikulárním omezení. Dle výkladu výše uvedeného článku se omezení výkonu petičního práva vztahuje na možný zásah do soudního rozhodování, respektive do rozhodovací činnosti soudce či jiné zákonem určené osoby pověřené úkony v souvislosti s rozhodovací činností soudů, které je jinak oprávněn plnit pouze soudce. Normativní úprava neomezuje výkon petičního práva v případech, kde se jedná o podávání peticí tam, kde aktivity soudu přímo nesouvisí s jeho rozhodovací činností.

3.4.3. Poskytování informací z oblasti výkonu soudní moci

Podobným omezením vytvořeným výhradně k ochraně nezávislosti soudů před vnějšími zásahy je ustanovení § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.¹⁶² Soudy jako státní orgány jsou povinny poskytovat informace o své činnosti, avšak z důvodu ochrany jejich nezávislosti nedávají k dispozici informace z běžících řízení. V této souvislosti je třeba upozornit na náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 2/10¹⁶³, který zrušil tehdejší zákonnou úpravu § 11 odst. 4 písm. b), zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, obsahující slovo „pravomocné“ rozsudky. Zákonodárce použil taxativního výčtu a z výkladu vyplývá, že poskytnout informace o rozhodovací činnosti soudů lze pouze v podobě rozsudků pravomocných. Ústavní soud v projednávané věci vycházel převážně z čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.¹⁶⁴ V této souvislosti považuje za nutné zkoumat v každém konkrétním případě především splnění podmínky nezbytnosti možného omezení základního práva a svobody jednotlivce. Při poskytování informací o rozhodovací činnosti soudů nelze automaticky postupovat

¹⁶¹ peticí se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu

¹⁶² povinné subjekty dále neposkytnou informace o rozhodovací činnosti soudů, s výjimkou rozsudků § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

¹⁶³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10, pod č.68, In: Ústavní soud České republiky: Sběrka nálezů a usnesení – svazek 56. 1.vydání. Praha: C. H. Beck 2011 str. 761-791 ISBN 978-80-7400-113-0

¹⁶⁴ Svoboda projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

odmítavým způsobem, nýbrž je nutné zjistit a posoudit zda v daném případě je omezení tohoto práva nezbytné, někdy se místo nezbytnosti hovoří o „naléhavých společenských potřebách“ vedoucích k omezení práva.¹⁶⁵ Normativní úprava obsahující slovo „pravomocné“ rozsudky je však ve zjevném rozporu s takovou tezí. *„Napadená norma značí, že vždy (automaticky) – v případě existence zákona a legitimního cíle omezení základního práva jednotlivce na informace (na poskytnutí nepravomocného rozsudku), tedy hodnot citovaných v čl. 17 odst. 4 Listiny a čl. 10 odst. 2 Úmluvy – budou upřednostněny tyto hodnoty oproti základnímu právu jednotlivce na svobodu projevu ve formě práva na informace; napadená norma tedy v každém případě (a priori) základní právo jednotlivce prolamuje.“*^{d66} Ústavní soud proto zdůrazňuje, že bude nutné zkoumat v každé jednotlivé věci naplnění podmínky nezbytnosti omezení základního práva jednotlivce na informace, tedy zde i omezením práva na poskytnutí rozsudku nepravomocného. Z hlediska nezávislosti soudní moci nepovažuje Ústavní soud veřejnou diskuzi o věci řešené soudem za automatický zásah do nezávislosti a nestrannosti soudní moci. Takový názor vyplývá z předpokladu, že soudce je vybaven dostatečnými osobnostními kvalitami, garantujícími jeho schopnost rozhodnout věc nestranně a nezávisle na názoru vzniklém z veřejné diskuze. *„Veřejná diskuze o věci řešené nepravomocným rozsudkem může naopak přispět k nezávislému a nestrannému rozhodování, neboť někdy může odhalit existenci nepřipustných vlivů na soudcovské rozhodování.“*^{d67}

3.4.4. Ochrana nezávislosti soudní moci normami trestního práva

Normy trestního práva chrání nezávislost soudní moci úpravou několika skutkových podstat trestných činů zasahujících do nezávislosti soudů. Tyto skutkové podstaty trestných činů nalezneme v hlavě X. zvláštní části trestního zákoníku pod názvem trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. V uvedené části trestního zákoníku je chráněno široké spektrum společenských vztahů, zájmů a hodnot, které jsou nezbytné k tomu, aby stát budovaný na principech demokracie a zákonitosti mohl

¹⁶⁵ Viz rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23.2.2007 sp. zn. 10 Ca 144/2005 (dostupný v systému ASPI)

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10, pod č.68, In: Ústavní soud České republiky: Sběrka nálezů a usnesení – svazek 56. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 761 ISBN 978-80-7400-113-0

¹⁶⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10, pod č.68, In: Ústavní soud České republiky: Sběrka nálezů a usnesení – svazek 56. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 762 ISBN 978-80-7400-113-0

bezchybně vykonávat svoje funkce.¹⁶⁸ Vzhledem k tomu, že v uvedené části zákona nalezneme trestné činy ohrožující řádnou činnost orgánů státu, pořádek ve věcech veřejných a obecně nerušené fungování orgánů moci veřejné, vztahuje se tato část zákona i na soudní orgány a především na ochranu nezávislého výkonu rozhodovací činnosti soudů před vnějšími zásahy. Uvedené normy trestního zákona se nezaměřují pouze na ochranu orgánů veřejné moci, to znamená ochranu institucionální, nalezneme zde i ochranu řádného výkonu pravomoci úředních osob. Uvedená úprava trestního zákoníku v podstatě koresponduje s rozdělením na institucionální a personální nezávislost soudní moci. V souvislosti s uvedenými skutkovými podstatami spatřujeme v pojmu vnějšího zásahu zejména použití násilí¹⁶⁹, vyhrožování¹⁷⁰ nebo přisvojení pravomoci úřadu¹⁷¹. Nezávislost činnosti soudů je dále chráněna skutkovou podstatou trestného činu zasahování do nezávislosti soudu (§ 335 trestního zákoníku), podle něhož se nesmí působit na soudce, aby porušil své povinnosti v řízení před soudem. Působením se rozumí velká škála forem neoprávněného ovlivňování soudce s výjimkou fyzického násilí, přičemž bez ohledu na dosažení cíle se považuje již působení na soudce za dokonáný trestný čin. Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně nezávislosti soudů a soudců před zásahy do činnosti a rozhodování soudů a zájem na ochraně zákonného, nestranného a řádného plnění povinností soudců. Pod touto normativní ochranou se nachází jak obecné soudy, tak Nejvyšší správní soud a Ústavní soud.¹⁷² Za trestný čin považuje zákonodárce i pohrdání soudem (§ 336 trestního zákoníku), kterého se dopustí ten, kdo opakovaně závažným způsobem ruší jednání soudu, při takovém jednání se k soudu chová urážlivě nebo soud znevažuje, nebo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkaz nebo výzvu soudu anebo jednání soudu zmaří. „*Objektem tohoto*

¹⁶⁸ Viz ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až § 421 Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, str. 2837 ISBN 978-80-7400-178-9

¹⁶⁹ Viz § 323 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – „*Kdo užije násilí v úmyslu působit na výkon pravomoci orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*“ Stejně tak úprava násilí proti úřední osobě § 325 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁷⁰ Viz § 324 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – „*Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením značné škody v úmyslu působit na výkon pravomoci orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, nebo...*“ Stejně vyhrožování s cílem působit na úřední osobu § 326 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁷¹ Viz § 328 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – „*Kdo neoprávněně vykonává úkony, které jsou vyhrazeny orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jinému orgánu veřejné moci, nebo kdo vykonává úkon, který může být vykonán jen z moci úřední orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, bude potrestán odnětím svobody a na dvě léta.*“

¹⁷² Viz ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až § 421 Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 2902 ISBN 978-80-7400-178-9

trestného činu je ochrana nezávislosti, autority a vážnosti soudu, jakož i zájem na včasném a důstojném projednání věci soudem.^{d73} Ochranou proti vnějším zásahům do nezávislosti soudů je skutková podstata trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 trestního zákoníku). „*Objektem tohoto trestného činu je zájem na řádném výkonu rozhodnutí soudu a dalších orgánů veřejné moci a na vykázání, které se podle novelizované úpravy již neděje rozhodnutím, ale pouze opatřením.*“^{d74} Za výkon soudní moci považujeme především samotnou rozhodovací činnost soudce. Stát mimo jiné zajišťuje nezávislost a nestrannost soudního rozhodování dostatečným hmotným zabezpečením soudců.¹⁷⁵ Jak již bylo řečeno, legislativa může pouze vytvořit podmínky pro nezávislý výkon soudní moci soudcem, neboť naplnění předpokladu nezávislé a nestranné rozhodovací činnosti leží pouze na soudci samotném. Oblast hmotného zabezpečení soudců patří podle autorky k současným problémům justice v České republice, proto o této problematice je pojednáno v samostatné kapitole věnující se aktuálním problémům. V souvislosti s hmotným zabezpečením a nejen s ním, byla vytvořena další z forem trestněprávní ochrany nezávislého soudnictví, a to skutková podstata trestného činu podplácení (§ 332 trestního zákoníku).

3.4.5. Právo na zákonného soudce

Právo na zákonného soudce je ústavně zaručeno čl. 38 odst. 1 Listiny a vztahuje se jak na soud, tak na soudce samotného. Jedná se o požadavek ústavodárce plynoucí z principu právního státu, jehož záměrem je vytvořit nezávislou soudní soustavu. Zřízení soudní soustavy musí vycházet ze zákonného podkladu, přičemž z čl. 38 odst. 1 Listiny vyvozujeme povinnost upravit zákonem příslušnost jednotlivých soudů.¹⁷⁶ Právo na zákonného soudce lze proto chápat jako právo

¹⁷³ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až § 421 Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 2905 ISBN 978-80-7400-178-9

¹⁷⁴ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vydání. Praha: ANAG, 2011, str. 1176 ISBN 978-80-7263-677-8

¹⁷⁵ Viz § 75 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹⁷⁶ Úprava jednotlivých příslušností soudů vychází z procesních předpisů zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád; zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním; zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

požadovat zákonnou příslušnost soudu a soudce.¹⁷⁷ Pojistku před možnou libovůlí tzv. kabinetní justice nepředstavuje v rámci práva na zákonného soudce pouze zákonem upravená příslušnost soudu. Ústavní soud v tomto směru zdůrazňuje, že *„kromě procesních pravidel určování příslušnosti soudů a jejich obsazení...je součástí základního práva na zákonného soudce i zásada přidělování soudní agendy a určení složení senátů na základně pravidel obsazených v rozvrhu práce soudů.“*¹⁷⁸ Právo na zákonného soudce je v tomto směru konkretizováno § 41 a násl. zákona o soudech a soudcích. Ústavní soud se zabýval interpretací základního práva na zákonného soudce v řadě svých rozhodnutí. V širším pojetí základního práva na zákonného soudce zdůrazňuje *„...že zmíněný ústavní imperativ se sluší pokládat za zcela neopominutelnou podmínku řádného výkonu té části veřejné moci, která soudům byla ústavně svěřena; ten totiž na jedné straně dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé pak představuje pro každého účastníka řízení stejně cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolány soudy a soudci podle předem daných zásad...“*¹⁷⁹

Všechny výše zmíněné normativní záruky nezávislosti soudní moci působí v určité součinnosti. V konkrétním případě sledujeme součinnost práva na zákonného soudce s principem nepřeložitelnosti soudce proti jeho vůli zaručeným čl. 82 odst. 2 Ústavy. V této souvislosti je podstatné si uvědomit, že v případě absence principu nepřeložitelnosti soudce by nastala situace, ve které by správa libovolným překládáním soudce porušila základní právo na zákonného soudce. V situaci, kdy bude určen příslušný soudce pro rozhodnutí v konkrétní věci na základě vůle jiné složky, nelze o nezávislé rozhodovací činnosti, resp. o nezávislém výkonu soudní moci, hovořit ani v nejobecnější rovině.

¹⁷⁷ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 969, ISBN 978-80-7201- 814 -7

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 1. 1999 sp. zn. III. ÚS 293/98, pod č. 11 In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 13. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000 str. 71 ISBN 80-7179-247-0

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 1. 1999 sp. zn. III. ÚS 293/98, pod č. 11 In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 13. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000 str. 76 ISBN 80-7179-247-0

4. Srovnání právní úpravy nezávislosti soudní moci v České republice s ostatními státy Evropského unie

Jak již bylo několikrát zmíněno, nezávislou soudní moc jako jednu ze složek státní moci, lze upravit pouze v právním státě, jehož systém uspořádání jednotlivých složek státní moci je založen na ústavou garantovaném principu dělby moci. V této souvislosti konstatujeme, že v demokratických právních státech Evropské unie je v současnosti vždy upravena soudní moc jako emancipovaná složka státní moci plně fungující vedle ostatních složek státní moci. Z hlediska ústavního práva můžeme sledovat, že kromě specifických národních rysů mají ústavní systémy států Evropské unie shodné požadavky na fungování státu mezi které se řadí požadavek nezávislého výkonu soudní moci a princip dělby moci.

4.1. Monitorování situace právní úpravy soudní moci

Evropská unie provedla v roce 2001 v rámci Programu monitorování vstupu do Evropské unie při Open Society Institute řadu programů, jež měly za cíl prozkoumat soudcovskou nezávislost v jednotlivých kandidátských státech zemí střední a východní Evropy. Z vydaných zpráv je patrné, že ve zmíněných zemích došlo po pádu komunistického režimu k dostatečným ústavním reformám vedoucím ke zlepšení postavení nezávislé soudní moci. Přestože monitorovací program Evropské unie pozitivně reagoval na ústavní změny, poukazuje na několik dalších problémů, s nimiž se státy budou muset vypořádat. Státům bylo doporučeno zaměřit se na praktické uplatnění relativně nových teoretických ústavních konstrukcí týkajících se postavení soudní moci. Za stěžejní považuje monitorovací program odstranění zakonzervovaného systému, v němž si výkonná moc, resp. Ministerstva spravedlnosti, zachovávají neúměrné pravomoci nad oblastí soudní moci. V tomto směru se vyjádřila Evropská komise v roce 2001 negativně i na situaci v České republice – „*Dokonce i ve vedoucích kandidátských zemích, jako jsou Česká republika a Estonsko, tvoří neoprávněné zásady moci výkonné jednu z největších překážek skutečně nezávislého a odpovědného soudnictví.*“¹⁸⁰ Dále je upozorňováno, že v uvedených zemích přetrvává názor, že soudci nejsou schopni spravovat

¹⁸⁰ *Odbornost k nezávislosti: zařazení samosprávy soudnictví do plánu reformy* [online]. EUROPEUM Institute for European policy © 2010-2011 [cit. 2.5.2012]. dostupné online <<http://www.europeum.org/cz/>>

samostatně záležitosti týkající se soudní moci, proto je v těchto zemích svěřena kontrola nad soudnictvím výkonné moci. Východisko ze situace vidí monitorovací program ve dvou zásadních bodech. První směřuje ke kandidátským zemím, kterým je doporučeno postupně v rámci reformy přenést pravomoci z moci výkonné na moc soudní. V této souvislosti bude přenesena větší míra odpovědnosti na samotné soudce. Vzhledem k tomu, že soudci v těchto státech nikdy plně neodpovídali za správu a nemají potřebné zkušenosti s výkonem takových funkcí, bude na druhé straně Evropská unie podporovat osvojení nových praktik soudců vytvořením vzdělávacích a podpůrných programů.

Stejně zaměřený monitorovací program byl proveden v roce 2006. Ze zprávy o zjištěných výsledcích je patrné, že s výše uvedeným problémem se potýkají i ostatní státy. Evropská komise reagovala negativně na způsob úpravy odvolávání soudních funkcionářů v Bulharské republice. Rozhodnutí bulharského Ústavního soudu následně zrušilo ustanovení měnící čl. 129 Ústavy Bulharské republiky. Ve zrušeném ustanovení shledal bulharský Ústavní soud shodně s odbornou veřejností zjevnou nerovnováhu mezi jednotlivými složkami státní moci, podílejícími se na odvolávání funkcionářů soudu.¹⁸¹ S obdobnou situací se vypořádávala Česká republika v roce 2006, kdy prezident Václav Klaus odvolal z funkce předsedkyni Nejvyššího soudu Ivu Brožovou. Shodně s bulharským Ústavním soudem došlo i v České republice ke zjištění nedůsledného provedení dělby moci a zákonné ustanovení bylo zrušeno.¹⁸²

4.2. Srovnání nejvyšších soudcovských rad

Nejvyšší soudcovské rady jsou orgány stojící v čele soudní samosprávy většiny členských zemí Evropské unie. Pro některé státy představují již několik let fungující instituci, avšak je zajímavé, že nejvyšší soudcovské rady vznikají velmi často i ve státech, kde před vstupem do Evropské unie žádný takový orgán nefungoval. Za smysl existence soudcovských rad považujeme posílení nezávislosti soudní moci. V úvodu bylo zmíněno, že ač státy Evropské unie vykazují shodné prvky v právních

¹⁸¹ Viz KOLBA, Jan. *Nezávislost soudní moci – fikce, nebo realita? ?*. Právní rozhledy. 2007, č. 23, str. 860, ISSN 1210-6410.

¹⁸² Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky : Sběrka nálezů a usnesení – svazek 42. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 562s., ISBN 978-80-7400-000-3

řádech, tak zde stále existují odlišnosti, jež jsou patrné i v jednotlivých způsobech úpravy soudcovských rad. Rozdíly se objevují v konkrétním obsahu pravomocí a působností soudcovských rad v jednotlivých ústavních systémech, v nichž jsou také různým způsobem upraveny. Dále se odlišují ve způsobu jmenování členů soudcovské rady nebo hierarchickém uspořádání soudcovské rady.¹⁸³

Nejstarší soudcovská rada vznikla již v roce 1946 ve Francii. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejdéle používaný model soudní samosprávy takového typu, stal se pro ostatní určitým vzorem. Z hlediska personálního obsazení je justici, Senátem, Národním shromážděním, Státní radou a prezidentem republiky volen určitý počet členů. Celkový počet uzavírá místopředseda, kterým je ministr spravedlnosti a předseda, kterým je prezident republiky. Francouzská Rada je zodpovědná za výběr soudců a státních zástupců. Silné postavení z hlediska jmenovací pravomoci je vykompenzováno na druhé straně absencí kárné nebo disciplinární pravomoci. Francouzská rada nerozhoduje o kárné odpovědnosti, v tomto případě má pravomoc generální prokurátor. Přestože se stala soudní Rada vzorem pro ostatní modely soudcovských rad, objevují se zde jiné poměry i druhy pravomocí, se kterými soudcovské rady ostatních států disponují. Z hlediska kárné odpovědnosti soudců existují soudcovské rady, které jsou oprávněny vést se soudci a státními zástupci disciplinární řízení, za takové považujeme soudní rady Itálie a Španělska. V této souvislosti je nutné zdůraznit, že ve většině případů je aplikován model, ve kterém soudní rady nemají kárné pravomoci vůči soudcům, tzn. vychází z francouzského modelu. Způsob personálního obsazení soudcovské rady je také velmi rozdílný. Existují státy, kde je ve srovnání s Francií zastoupeno větší množství členů z justice a ve většině případů není předsedou nebo místopředsedou prezident republiky, avšak bývá zvykem, že členem je ministr spravedlnosti dané země. Na druhé straně je třeba v případě Kypru možné upravit soudcovskou radu i tak, že mezi ministerstvem spravedlnosti a radou nevzniknou žádné vztahy.¹⁸⁴

Ve shrnutí lze konstatovat, že v rámci Evropské unie si státy ve většině případů zvolily na základě svých vlastních právních tradic určité mechanismy, jež

¹⁸³ NEMETH, Marek. *Soudcovské rady ve vybraných evropských státech*. [online] dostupné online <<http://www.mareknemeth.cz/soudcovske-rady-ve-vybranych-evropskych-statech.html>>

¹⁸⁴ KLÍMA, Karel., FENCL, Vladimír. *Ústavní otázka nezávislosti soudní moci (komparativní pohled tzv. soudcovských rad)*. In: Parlament České republiky, Senát : *Hledání optimálního modelu správy soudnictví pro Českou republiku*. Sborník textů, editor Jan Kysela, Praha: 2008, dostupné online <http://www.senat.cz/zajimavosti/sbornik/model_spravy_soudnictvi.pdf>

upravují soudní samosprávu. Existují pouze výjimky, mezi které patří Česká republika, jež zvolily jiný systém než je model soudní samosprávy založený na soudcovských radách.

5. Aktuální problémy

5.1. Samospráva soudnictví

5.1.1. Právní úprava státní správy soudů

Státní správa soudů je upravena § 118 a násl. zákona o soudech a soudcích. Autorkou již bylo zmíněno v předešlé části práce, že z pohledu Ústavního soudu se jedná o historicky zachovanou terminologii. V této souvislosti je však nutno zdůraznit, že „byť tedy zákonodárce použil pojem „státní správa soudů“, který svým formálním označením navozuje dojem, že se jedná o státní správu, je nutno reflektovat formální vymezení obsahu pojmu „státní správa soudů“ (tj. dle zákona o soudech a soudcích) a materiální vymezení předmětu činnosti funkcionářů soudů.“¹⁸⁵ V návaznosti na nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 18/06 vyplývá, že výkon státní správy soudů neodpovídá svojí povahou obecnému vymezení výkonu státní správy.¹⁸⁶ Z hlediska nezávislosti soudní moci je státní správa soudů jednou z normativních záruk institucionální nezávislosti soudní moci. Státní správa soudů by měla zabezpečit chod a správu soudů tak, aby zde byla minimalizována možnost ovlivnění ze strany politických kruhů.¹⁸⁷ Zákon přesně definuje § 118 odst. 1 zákona o soudech a soudcích hlavní cíl státní správy soudů, tj. vytvoření podmínek k řádnému výkonu soudnictví, za které se považuje zabezpečení personální, organizační, hospodářské, finanční a výchovné. Zároveň je zde požadován dohled nad řádným plněním úkolů, jež jsou soudům svěřeny, přičemž v tomto případě musí být dodržen způsob a meze, které zákon výslovně dovoluje. Soudní dohled je prováděn periodickými prověrkami a je upraven Instrukcí Ministerstva spravedlnosti

¹⁸⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky : Sbíрка nálezů a usnesení – svazek 42. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 24-25, ISBN 978-80-7400-000-3

¹⁸⁶ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky : Sbíрка nálezů a usnesení – svazek 42. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 25, ISBN 978-80-7400-000-3

¹⁸⁷ Viz KLÍMA, Karel. et al. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2.* rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 624 ISBN 978-80-7380-140-3

čj. 87/2002- Org k výkonu soudního dohledu u okresních, krajských a vrchních soudů. Státní správu soudů vykonává jako ústřední orgán Ministerstvo spravedlnosti a dále orgány státní správy soudů, za které se považuje dle § 119 odst. 2 zákona o soudech a soudcích předseda a místopředsedové jednotlivých soudů. Výkon je svěřen buď přímo Ministerstvu spravedlnosti nebo nepřímo ostatním orgánům státní správy soudů. Z hlediska širokého rozsahu úkolů státní správy soudů je nutné, aby zde existovala součinnost jednak se soudcovskými radami, ale dále také se zájmovými organizacemi soudců. V této souvislosti je třeba uvést, že existuje obecně mylná představa veřejnosti o výkonu státní správy soudů soudcovskými radami. Soudcovské rady jsou pouze poradním orgánem předsedy soudu¹⁸⁸, nikoli orgánem výkonu státní správy soudů. Jako potvrzení slouží i názor Ústavního soudu, který v tomto směru zdůraznil, že *„soudcovské rady nemají podle zákona zastřešující orgán, jenž by mohl být skutečným reprezentantem soudní moci a partnerem Ministerstva spravedlnosti jako ústředního orgánu státní správy, případně sám nesl odpovědnost za kvalitu soudcovského sboru.“*¹⁸⁹ V kontextu s požadavky zákonodárce na výkon státní správy soudů musí být především zdůrazněno, že výkonem státní správy soudů nesmí být jakkoli zasaženo do nezávislosti soudů.¹⁹⁰

5.1.2. Reforma státní správy soudů

Samospráva soudnictví by z hlediska teorie měla svou činností vytvářet podmínky pro nezávislý výkon soudní moci, tzn. měla by především přispívat k maximálně možné emancipaci soudní moci na ostatních složkách státní moci. Současnou úpravu samosprávy soudnictví v České republice lze však naopak považovat za vzrůstající riziko ohrožení nezávislosti soudní moci. Stávající právní úprava směřuje více než k vytvoření podmínek pro nezávislý výkon soudní moci, k vytvoření situace, ve které ústavní princip nezávislé soudní moci zůstane pouhou teoretickou konstrukcí. Na současný stav justiční samosprávy upozorňuje Ústavní soud takto: *„Z Ústavy vyplývá nutnost autonomního postavení soudní moci. Tento Ústavou předpokládaný a „ideální“ stav však v podmínkách České republiky*

¹⁸⁸ soudcovské rady jsou upraveny § 46 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

¹⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 pod č. 78, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 26, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 291 ISBN 80-7179-657-3

¹⁹⁰ Viz § 118 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

*neexistuje, neboť soudní moc zde nepředstavuje svébytnou a samostatnou reprezentaci, nemůže se projevovat navenek jako jedna z nezávislých mocí, ale je fakticky reprezentována Ministerstvem spravedlnosti, což se zobrazuje i v celé úpravě modelu správy de lege lata.*¹⁹¹ V této souvislosti je nutné opět zmínit ústavní absenci soudcovské samosprávy, na jejíž riziko upozorňuje Jiří Malenovský¹⁹². Ve srovnání s ostatními státy, v jejichž ústavních listinách také chybí zakotvení soudní samosprávy, lze české úpravě dále vytknout velmi obecně zvolenou prováděcí zákonnou úpravu, které dostatečně nereaguje na absenci soudní samosprávy v Ústavě a důsledně nezajišťuje nezávislost justice. Z hlediska srovnání s jinými modely uspořádání správy soudů je upozorňováno především na neexistenci nezávislého orgánu, který by na celostátní úrovni zastřešoval soudní moc.¹⁹³ V demokratických zemích neexistuje pouze jeden model uspořádání správy soudů, ale v zásadě můžeme tvrdit, že lze samosprávu soudní moci zajistit buď převedením pravomocí na nezávislý orgán (v praxi států se používá označení nejvyšší rady soudnictví) nebo důsledným rozlišením justiční správy a státní správy. V jednotlivých modelech, kde správu justice vykonává nezávislý orgán, se následně objevují rozdílnosti spočívající v míře a druhu převedených pravomocí. Přestože dochází k převedení určitých pravomocí z moci výkonné na moc soudní, tak při aplikaci takového modelu samosprávy justice nedochází ke kompletní separaci soudní moci od zbývajících složek státní moci. Stále je nutné rozlišovat mezi nezávislou soudní mocí a neovladatelnou soudní mocí. Ve shrnutí můžeme konstatovat, že správa justice by měla fungovat pod záštitou nezávislého orgánu, na který jsou převedeny určité pravomoci s cílem posílit nezávislost soudní moci, avšak na druhé straně jsou zde stále zachovány kontrolní mechanismy výkonné moci zaručující, že z nezávislého soudnictví nevznikne uzavřená a nekontrolovatelná kabinetní justice. Všechny uvedené možnosti vyplývají z principu dělby moci, která neznamena separaci, ale kontrolovanou komunikaci mezi jednotlivými složkami státní moci, s cílem zabránit koncentraci moci v jakémkoli místě.

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky : Sběrka nálezů a usnesení – svazek 42. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 23, ISBN 978-80-7400-000-3

¹⁹² Viz MALENOVSKÝ, Jiří. *Nakousnuté sousto nezávislosti soudní moci na moci výkonné zůstává na stole*. Právní rozhledy. 2008, 8/2008, str.272 ISSN 1210-6410

¹⁹³ BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, str. 975, ISBN 978-80-7201- 814 -7

Reforma státní správy soudů se v kontextu s výše uvedenými riziky, které současný stav způsobuje, zdá být jediným řešením alarmujícího stavu. V této souvislosti je nutné zdůraznit, že se nejedná o dílčí problém, ale o ohrožení základních principů právního státu. Bohužel se jedná o stav přetrvávající již několik let a již několik let se považuje justiční reforma za aktuální problém. V této souvislosti uvádí Jan Vyklický, že „...problém podřízenosti moci výkonné v českých zemích je historický a datuje se zpět k josefínským reformám.“¹⁹⁴ Přestože se jedná o složitou situaci, tak je to situace řešitelná, se kterou se vypořádalo již několik desítek demokratických právních řádů. V této souvislosti nelze nezmínit, že prosazení reformy závisí na ochotě příslušných orgánů tuto situaci řešit. Vzhledem k odmítavým postojům vůči navrhovaným změnám si bohužel musíme uvědomit, že současná politická kultura se obecně staví k reformnímu stavu, jež bude mít za následek „ztráty na pravomocech“, velmi obezřetně.

S prvním zásadním návrhem způsobu řešení správy soudů přišel v roce 2000 ministr spravedlnosti Otakar Motejl. Navrhovaná změna vycházela z výše uvedených možností, jež jsou uplatňovány v jiných státech a z obecných požadavků vyplývajících z dokumentů Rady Evropy, týkajících se systému správy soudů. Z důvodové zprávy je patrné, že reforma „vedla k vytvoření takového systému správy soudů, v němž soudci sami budou mít vliv a zároveň i odpovědnost za správu soudní moci a budou tak přispívat k jeho řádnému fungování; zároveň tento systém bude skýtat i nezpochybnitelné záruky pro nezávislý výkon soudnictví.“¹⁹⁵ Reforma měla vycházet z věcného a personálního rozlišení mezi výkonem „správy soudnictví“ a „státní správy soudů“. „Zatímco státní správa soudů měla být ponechána ministerstvu a „správním útvarům okresních a odvolacích soudů“ (jen u Nejvyššího soudu ji měl vykonávat jeho předseda), měla být „správa soudnictví“ svěřena vedle předsedů a místopředsedů soudů také novým orgánům – Nejvyšší radě soudnictví, soudcovským radám okresních a odvolacích soudů a Soudcovské radě Nejvyššího soudu; ministerstvo z této složky soudní správy mělo být vyloučeno.“¹⁹⁶ Na uvedený návrh reformy justiční samosprávy reagoval i vytvořený návrh novely Ústavy.

¹⁹⁴ VYKLIČKÝ, Jan. *Institucionální záruky soudní nezávislosti. Shrnutí 3. Kulatého stolu, který za účasti expertní veřejnosti uspořádala Transparency International – Česká republika dne 29. 9. 2004.* str. 9, dostupné online < <http://www.transparency.cz/publikace-analyzy/>>

¹⁹⁵ SUCHÁNEK, Radova., JIRÁSKOVÁ, Věra., et alii. *Ústava České republiky v praxi.* Praha: Leges, 2009, str. 234, ISBN 978-80-87212-18-9

¹⁹⁶ SUCHÁNEK, Radova., JIRÁSKOVÁ, Věra., et alii. *Ústava České republiky v praxi.* Praha: Leges, 2009, str. 234, ISBN 978-80-87212-18-9

Novelizací Ústavy by došlo k zakotvení nového specifického orgánu do oblasti soudní moci. Tímto orgánem by měla být Nejvyšší rada soudnictví. Došlo by tak nejen k zákonné úpravě soudní samosprávy, ale zároveň by Ústava nově vyžadovala takovou formu soudní samosprávy, jež by byla schopna v praxi garantovat ústavní požadavek nezávislé soudní moci, resp. garantovala by nezávislost soudní moci na moci výkonné. Zároveň by se tímto odstranil současný stav, na jehož riziko poukazuje Ústavní soud¹⁹⁷, kdy zde existuje teoretický požadavek nezávislé soudní moci, avšak jeho nedoplněním hrozí, že zůstane pouze teoretickou konstrukcí. Uvedený reformní návrh neobsahoval pouze úpravu soudní správy, ale navrhoval změny týkající se jmenování soudců, novou úpravu dosavadní kárné odpovědnosti soudců a jiné. Předložený návrh byl v Poslanecké sněmovně zamítnut. Další pokus o reformu byl předložen v roce 2001 (navrhovaný zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích). Přestože trvala nutnost provést rozsáhlé reformy nedošlo, z koncepčního hlediska, k velkým změnám ve srovnání s předchozí úpravou obsaženou v zákoně č. 436/1991 Sb., o soudech a soudcích. Státní správa soudů byla svěřena Ministerstvu spravedlnosti jako ústřednímu orgánu. V kontextu je nutné zmínit, že zvolená zákonná úprava a především novinky, které slibovaly efektivnější úpravu českého soudnictví byly záhy napadeny soudcovskou veřejností a prezidentem republiky. Prezident republiky využil svého ústavního práva a podal Ústavnímu soudu návrh na zrušení některých ustanovení nového zákona. Návrhu prezidenta republiky Ústavní soud plně vyhověl. Z derogačních nálezů Ústavního soudu¹⁹⁸ je patrné, že důvodem zrušení napadených ustanovení bylo omezení nezávislosti soudní moci a neúměrné postavení výkonné moci vůči moci soudní, jež ustanovení umožňovala. Další změny v soudnictví se doposud obešly bez novelizací Ústavy a považujeme je za dílčí zákonné úpravy, jež žádným způsobem neřeší samosprávu justice.

Z ustálené judikatury je patrné, že ani Ústavní soud neshledává současný vztah výkonné moci a moci soudní při výkonu státní správy soudů za ideální a upozorňuje na možnost nepřímého ovlivňování. Přesto však zdůrazňuje, že *„Ústavnímu soudu nepřísluší rozhodovat o tom, jakým způsobem by měla být řešena*

¹⁹⁷ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky : Sbírnka nálezů a usnesení – svazek 42. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 18, ISBN 978-80-7400-000-3

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky : Sbírnka nálezů a usnesení – svazek 42. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 13-41, ISBN 978-80-7400-000-3; Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 pod č. 78, In: Ústavní soud České republiky : Sbírnka nálezů a usnesení – svazek 26, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 273-305 ISBN 80-7179-657-3

*otázka výkonu správy soudů, neboť to je úkolem moci zákonodárné. Ta by však měla při volbě modelu správy soudů důsledně respektovat separaci státních mocí.*¹⁹⁹

5.2. Hmotné zabezpečení

Hmotné zabezpečení soudců lze chápat jako právní zajištění postavení soudce, které mu umožňuje plně a odpovědně se věnovat vlastní rozhodovací činnosti. Jedná se o jednu z dalších normativních záruk vedoucích k zajištění nezávislé soudní moci. Úprava hmotného zabezpečení soudce je obsažena v § 75 zákona o soudech a soudcích, ve kterém zákon odkazuje na platové poměry soudců, jež jsou upraveny zákonem č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu. Finanční zabezpečení soudců postihuje celkem tři oblasti: plat za výkon funkce soudce, dále hmotné zabezpečení v případě nemoci a finanční zabezpečení vztahující se na období po výkonu funkce soudce, tzn. penzi.²⁰⁰ Ústava podobně jako u ostatních záruk nezávislosti soudní moci výslovně neupravuje finanční zabezpečení soudce. Je třeba uvést, že ač se jedná o zprvu nedůležitou normativní záruku nezávislosti soudní moci, tak pro některé státy je hmotné zabezpečení soudce natolik podstatné, že jeho úprava byla vtělena do ústavních dokumentů. Příkladem jsou Spojené státy americké, kde je ústavně zaručeno nejen hmotné zabezpečení soudce za jeho výkon, ale zároveň je zde upraven požadavek stability výše hmotné odměny během trvání jejich služby.

Přestože na jedné straně zákonodárce považuje hmotné zabezpečení soudce za jednu z podmínek pro naplnění principu nezávislosti soudce, na straně druhé zákonná úprava této oblasti není schopna odolávat politickým tlakům, jež v poslední době ovlivňují stabilitu hmotného zabezpečení výkonu soudcovského povolání. Platy soudců se staly předmětem rozhodování Ústavního soudu již několikrát, především reagovaly na každoroční odnímání 13. a 14. platu ústavním činitelům a „zmrazení“ platů soudců. Podle Ústavního soudu v sobě princip soudcovské nezávislosti obsahuje celou řadu aspektů, přičemž *„lze považovat za přirozené, že*

¹⁹⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 pod č. 78, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 26, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 299 ISBN 80-7179-657-3

²⁰⁰ Viz KLÍMA, Karel. et al. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl. 2.* rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 624 ISBN 978-80-7380-140-3

*některé z těchto aspektů mohou být i materiální povahy...*²⁰¹ K odejmutí a stanovení výše dalších platů se dle Ústavního soudu nelze stavět tak, že bude v rámci zákonné úpravy, jež se týká materiálního zabezpečení státní sféry jako celku, zvýhodněna pouze jedna skupina státem placených osob, tj. v konkrétním případě soudců. I z hlediska materiálního zabezpečení musí fungovat princip dělby moci, v případě změn materiálního zabezpečení státní sféry jako celku musí dojít ke stejnému postupu vůči představitelům moci výkonné, zákonodárné i soudní. Z takového pojetí nevyvozujeme, že by Ústavní soud podporoval, aby plat soudců byl pohyblivým faktorem podle okamžitých představ toho či onoho vládního seskupení.²⁰² Zásahy do materiálního zabezpečení soudců lze akceptovat pouze z vážných důvodů, za které považujeme špatnou ekonomickou situaci státu. Zároveň však musí být splněna zásada proporcionality, kdy dopad finančních potíží státu zatíží nejen soudce, ale celou sféru státních představitelů a zaměstnanců. Uplatňovanou platovou restrikcí ve vztahu k soudcům nepovažuje Ústavní soud za mimořádnou a proporční, v tomto směru je nutné zdůraznit, že při rozhodování o materiálním zabezpečení soudců, nerozhoduje Ústavní soud o finančním zabezpečení soudců Ústavního soudu. Ústavní soud považuje stávající platové restrikce za cílený proces směřující k tomu *„...aby se soudcovské platy vrátily do nižších úrovní, a tedy aby se touto cestou odstranila ze zorného úhlu moci zákonodárné a výkonné v minulosti učiněná „chyba“ při stanovení pravidel pro výpočty soudcovských platů v polovině 90. let 20. století.*²⁰³ V případě problematiky pozastavení garantovaného nárůstů platů soudců v letech 2008-2010 se Ústavní soud vyjádřil tak, že *„...dočasné pozastavení garantovaného nárůstů platů soudců neovlivnilo jejich dosud dosaženou úroveň materiálního zajištění způsobem, jenž by založil pochybnosti o tom, zda nejde o svévolný postup zákonodárce mající za cíl omezení či ztrátu soudcovské nezávislosti. Ústavní soud odlišil pozastavení nárůstů platu soudců od trvalého odnětí platu či jeho části, které již představuje reálný negativní dopad do dosažené úrovně materiálního zajištění soudců.*²⁰⁴ V závěru je nutné zdůraznit, že otázka hmotného zabezpečení soudců je obsažena v Doporučení

²⁰¹ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 9. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 13/99, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

²⁰² Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

²⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 8. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 16/11, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

²⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 13/08, dostupný online <<http://www.concourt.cz/clanek/GetFile?id=4085>>

Výboru ministrů Rady Evropy č. r. (94) 12 ze dne 13. 10. 1994. Z uvedeného dokumentu vyplývá požadavek, dle něhož mezi řádné pracovní podmínky soudců patří zajištění přiměřenosti postavení a odměňování soudců s ohledem na důstojnost jejich profese a pracovní zatížení (zásada III, bod 1b).²⁰⁵ Obdobné požadavky na stabilitu a výši platů soudců, jež by měla být stanovena tak, aby byla schopná odolat tlakům směřujícím k ovlivnění rozhodnutí, definuje Evropská charta o statutu soudce.²⁰⁶

5.3. Institucionální nezávislost Ústavního soudu

V souvislosti s materiálním hlediskem, nelze do aktuální problematiky, týkající se nezávislosti soudů, nezařadit nedávné rozhodnutí ministra financí Miroslava Kalouska. Přestože se v práci autorka několikrát zmínila o problematickém řešení vztahu výkonné moci a moci soudní, tak se nelze na nezávislost soudní moci odvolávat při posuzování aktů moci výkonné právě vůči soudům. Rozhodnutí ministra financí zrušilo výsledky veřejnosprávní kontroly vykonané podle ustanovení § 7 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě, u Ústavního soudu v době od září do listopadu 2001 kontrolní skupinou Ministerstva financí. Kontrola byla zaměřena na kontrolu hospodaření s prostředky státního rozpočtu a s majetkem státu. Již před zahájením kontroly zaslal předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský dne 2. 8. 2011 ministrově financí dopis ve kterém zpochybňuje možnost provedení této kontroly s odkazem na čl. 97 Ústavy. V dopisu dále uvádí, že nemá-li Ministerstvo financí kontrolní pravomoc ve vztahu k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu jakožto nezávislému ústavnímu orgánu, bylo by absurdní domnívat se, že ve vztahu k nezávislému a od výkonné moci zcela oddělenému Ústavnímu soudu by Ústava naopak kontrolní pravomoc exekutivního orgánu připouštěla.

Přes výše uvedený dopis byla kontrola vykonána. Protokol z kontroly, včetně zjištění, byl zaslán Ústavnímu soudu, který proti kontrolním zjištěním podal námitky dne 17. 1. 2012. Kromě dalších, vznesl Ústavní soud i „generální“ námitku neústavnosti provedené veřejnosprávní kontroly z důvodu nedostatku kompetence Ministerstva financí.

²⁰⁵ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 13/08, dostupný online <<http://www.concourt.cz/clanek/GetFile?id=4085>>

²⁰⁶ Viz čl. 6.1 Evropské charty o statutu soudce

Rozhodnutí o námitkách podaných Ústavním soudem proti protokolu o výsledku veřejnosprávní kontroly vydal ministr financí dne 12. 3. 2012. Po provedeném přezkoumání ministr financí vyhověl námitkám vztahujícím se k výsledkům kontroly a kontrolní závěry zrušil. Ke „generální“ námitce sdělil: „že podle názoru Ministerstva financí se v případě uskutečněné kontroly nemůže jednat o rozpor s Ústavou České republiky. Činnost kontrolního orgánu byla výhradně zaměřena na hospodaření s finančními prostředky státního rozpočtu a v žádném případě nesměřovala k oblasti soudní.“²⁰⁷ Dále uvedl, že „Ministerstvo financí vykonává podle zákona č. 320/2001 Sb. kontrolu u všech organizačních složek státu a to včetně prověřování přiměřenosti a účinnosti systému finanční kontroly, zavedeného podle § 3 odst. 1 písm. a) a c) zákona, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Zvláštní právní předpis stanoví jinak v případě Nejvyššího kontrolního úřadu, kdy podle ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu kontrolu jeho hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu kapitoly tohoto úřadu kontroluje Poslanecká sněmovna. Žádnou obdobnou nebo odvozenou působnost z tohoto ustanovení nelze dovozovat. Působnost Ministerstva financí jako ústředního orgánu státní správy v oblasti finanční kontroly je stanovena i v zákoně č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy.“²⁰⁸

Ke zrušení výsledků kontroly v rozhovoru s médii, ale ministr financí sdělil, že „...už během kontroly se na mě obrátil pan předseda Rychetský s tím, že kontrola není v souladu s ústavou a že by mohla zasáhnout do nezávislosti soudu. Já jsem se s tímhle názorem neodvážil polemizovat. Pan předseda mi pak psal znovu po skončení kontroly. A velmi nutně by vznikla okamžitě veřejná spekulace, zda to celé nebylo účelové, jestli výkonná moc nedělá nezákonný nátlak na Ústavní soud a jestli nechceme ochromit činnosti Ústavního soudu. Protože když by musel zaplatit penále, neměl by pak na svoji nezávislou činnost. Já jsem tuhle diskusi nechtěl riskovat, protože by nepřispěla k pověsti objektivit ministerstva financí – byť ta kontrola určitě byla objektivní. Já jsem si naprosto jist, že jsem rozhodl správně, i když je to

²⁰⁷ Informace o kontrole hospodaření Ústavního soudu ze strany Ministerstva financí v roce 2011 [online]. © Ústavní soud, oficiální stránky Ústavního soudu České republiky [cit. 1.5.2012]. dostupné online <<http://www.ustavisoud.cz/clanek/6651>>

²⁰⁸ Informace o kontrole hospodaření Ústavního soudu ze strany Ministerstva financí v roce 2011 [online]. © Ústavní soud, oficiální stránky Ústavního soudu České republiky [cit. 1.5.2012]. dostupné online <<http://www.ustavisoud.cz/clanek/6651>>

*nestandardní rozhodnutí. Protože nezávislost Ústavního soudu je hodnota, se kterou se nehazarduje...*²⁰⁹

K této věci autorka uvádí, že takto uplatňovaná nezávislost soudní moci na moci výkonné není v souladu s Ústavou a platným právním řádem.

²⁰⁹ *Rozhovor s Miroslavem Kalouskem, ministrem financí.*[online] © 2005 Ministerstvo financí ČR [cit. 1.5.2012], dostupné online <www.mfcr.cz>

Závěr

Diplomová práce se věnovala nezávislosti soudní moci. Autorka si v první části práce kladla za cíl především nastínit právně-filozofické hledisko teorie dělby moci. Vycházela z klasické teorie dělby moci podle Johna Locka a Charlese de Montesquieua, ze které se transformoval mechanismus oddělení složek jednotlivých státních mocí do současné podoby, jež je vtělena do Ústavy České republiky. Dělbá moci byla popsána jako výchozí hledisko pro uplatnění nezávislé soudní moci. Dále byl v práci několikrát zdůrazněn požadavek důsledného dodržování principu dělby moci. Tento princip však neznamená kompletní separaci jednotlivých složek, ale usiluje o jejich vzájemnou součinnost při současném zachování jejich nezávislosti.

Z hlediska historického vývoje, jež je obsahem druhé kapitoly práce, autorka popsala ústavní vývoj na našem území. Cílem této části práce bylo seznámit se s vývojovými stádii ústavního zakončení dělby moci a principu nezávislé soudní moci. Autorka si kladla za cíl zdůraznit významné právně historické momenty v našich dějinách, z nichž vycházel ústavodárce při vytváření současné ústavní úpravy demokratického právního státu.

Při sledování současné úpravy nezávislosti soudní moci, které se věnovala třetí část práce, vycházela autorka především z judikatury Ústavního soudu České republiky. Autorka považuje tuto část práce za stěžejní. Jsou zde důsledně popsány jednotlivé normativní záruky nezávislosti soudní moci a to jak z pohledu ústavní normy, tak z pohledu prováděcího zákonodárství. Cílem této práce bylo objasnit současný stav, v němž se nezávislá soudní moc nachází a zdůraznit místa, ve kterých dochází k neúměrnému vlivu výkonné moci na moc soudní.

Srovnávací část práce obsažená v kapitole čtvrté se zaměřila na evropskou úpravu soudní samosprávy. Vzhledem k tomu, že autorka považuje soudní samosprávu za jeden ze současných problémů České republiky, tak je v této kapitole pojednáno o možných variantách, jež se v oblasti soudní samosprávy osvědčily ve většině členských zemí Evropské unie a ze kterých bude nejspíš vycházet i nová úprava soudní samosprávy v České republice.

Poslední kapitola je věnována aktuálním problémům objevujícím se při uplatňování ústavního požadavku nezávislosti soudní moci. Autorka zde vybrala dvě základní oblasti, jimiž jsou soudní samospráva v České republice a dále hmotné zabezpečení, přičemž u této části je pojednáno jednak o finančním zabezpečení soudců a dále o aktuální situaci, jež způsobila finanční kontrola Ústavního soudu provedená Ministerstvem financí. V části, jež se zabývá samosprávou justice, autorka uvádí několik reformních návrhů posledních let. S použitím judikatury Ústavního soudu je zde zdůrazněna nutnost právní úpravy, jež by dostatečně odolala vlivům výkonné moci na moc soudní. V oblasti hmotného zabezpečení bylo autorkou pojednáno o problematice odejmutí, zmrazení a pozastavení růstu platů soudců, jež může mít za následek omezení nezávislosti soudní moci, protože materiální zabezpečení soudce má fungovat vedle ostatních záruk jako garant nezávislého výkonu soudní moci. Na druhé straně se autorka v poslední části této kapitoly věnovala nedávnému rozhodnutí ministra financí, jež reagovalo na zjištěné výsledky finanční kontroly Ústavního soudu. Tímto chtěla autorka v závěru své práce především zdůraznit, že na jedné straně je zde oprávněný požadavek na nezávislý výkon soudní moci, což bylo touto prací evidentně dokázáno. Avšak nesmí podle autorky docházet k tomu, aby orgány soudní moci manipulovaly s tímto principem v jejich „osobní“ prospěch.

Závěrem lze konstatovat, že práce shrnula problematiku související s principem nezávislé soudní moci z právně filozofického hlediska, z hlediska historického, srovnávacího i praktického za použití obsáhlé judikatury Ústavního soudu.

Seznam použité literatury a pramenů

Publikace

1. BAHÝLOVÁ, Lenka., FILIP, Jan., MOLEK, Pavel., PODHRÁZKÝ, Milan., SUCHÁNEK, Radovan., ŠIMÍČEK, Vojtěch., VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky Komentář*. Praha: Linde, 2010, 1536 s., ISBN 978-80-7201- 814 -7.
2. BELL, John. *Judiciaries within Europe A Comparative Review*. Cambridge: 2006, 420 p., ISBN 9780521860727.
3. BOBEK, Michal., MOLEK, Pavel., ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, 1005 s., ISBN 978-80-210-4844-7.
4. BLAHOŽ, Josef., BALAŠ, Vladimír., KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, 524s., ISBN 978-80-7357-629-5.
5. FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vydání. Brno: Václav Klemm, 2011, 330 s., ISBN 978-80-904083-7-1.
6. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1914-1945*. Praha: Karolinum, 2005, 586 s., ISBN 978-80-246-1027-2.
7. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1945-1960*. Praha: Karolinum, 2006, 512 s., ISBN 978-80-246-1210-0.
8. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, 448 s., ISBN 978-80-246-1028-3.
9. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa IV. 1989-1992*. Praha: Karolinum, 2007, 652 s., ISBN 978-80-246-1389-5.
10. HARVÁNEK, Jaromír. a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 501 s., ISBN 978-80-7380-104-5.
11. HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právnícký slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s., ISBN 978-80-7400-059-1.
12. HOLOUŠEK, Vít., ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Dělba soudní moci v České republice*. Brno: Masarykova univerzita v Brně Mezinárodní politologický ústav, 2004, 292 s., ISBN 80-2103318-5.

13. KILVER, Philipp. *Sources of Constitutional Law*. 2nd. Edition. Europa Law Publishing, 2010, 134 p., ISBN 9879089520906.
14. KLÍMA, Karel. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině 1. díl*. 2 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 1441 s., ISBN 978-80-7380-140-3.
15. KLÍMA, Karel. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině 2. díl*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 1441 s., ISBN 978-80-7380-140-3.
16. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 824s., ISBN 80-86473-90-2.
17. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 759 s., ISBN 80-7380-000-4.
18. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4. přepracované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 800 s., ISBN 978-80-7380-261-5.
19. KLOKOČKA, Vladimír., WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie 1. díl*. Praha: Linde, 2004, 795 s., ISBN 80-7201-466-8.
20. KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států (srovnávací studie)*. 2 vydání. Praha: Linde, 2006, 423 s., ISBN 80-7201-606-7.
21. KOCOUREK, Jiří., ZÁRUBA, Jan. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. 2. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 621s., ISBN 80-7179-761-8.
22. KRŠKOVÁ, Alexandra. *Dějiny Evropského politického a právního myšlení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 563 s., ISBN 80-86432-24-6.
23. KUBŮ, Lubomír. a kol. *Dějiny právní filozofie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, 204 s., ISBN 80-244-0466-4.
24. KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny Československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2011, 426 s., ISBN 978-80-87284-17-9.
25. LOUŽEK, Marek (ed.). In *Soudcokracie v ČR fikce nebo realita? Sborník textů*. Praha: Centrum ekonomiku a politiku, 2006, č. 52/2006, 183 s., ISBN 80-86547-59-0.
26. MALÝ, Karel., SOUKUP, Ladislav. a kol. *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha: Karolinum, 2006, 1008 s., ISBN 80-246-1209-7.
27. MALÝ, Karel., SOUKUP, Ladislav. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989 (sborník příspěvků)*. Praha: Karolinum, 2004, 920 s., ISBN 80-246-0863-4.
28. MAREČKOVÁ, Marie. *České právní a ústavní dějiny*. 1. vydání. Olomouc: vydavatelství Univerzity Palackého, 2006, 449 s., ISBN 80-244-1502-X.

29. MLSNA, Petr. et alii., *Ústava ČR – vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010, 384 s., ISBN 978-80-87212-63-9.
30. PAVLÍČEK, Václav., HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky. 1. díl: Ústavní systém. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání*. Praha: Linde, 1998, 772 s., ISBN 80-7201-110-3.
31. PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda. 2. díl Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání*. Praha: Leges, 2011, 1120 s., ISBN 978-80-87212-90-5.
32. SCHELLE, Karel. *Dějiny českého ústavního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2010, 178 s., ISBN 978-80-7418-067-5.
33. SCHELLE, Karel. *Organizace československého státu v meziválečném období (1918-1938). 1. vydání*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 470 s., ISBN 80-86861-92-9.
34. SCHELLEOVÁ, Ilona. a kol. *Organizace justice a právní služby*. Ostrava: Key Publishing, 2008, 215s., ISBN 978-80-87071-68-7.
35. SCHELLEOVÁ, Ilona., SCHELLE, Karel., a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy). 1. vydání*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 591 s., ISBN 80-86432-65-3.
36. SUCHÁNEK, Radova., JIRÁSKOVÁ, Věra., et alii. *Ústava České republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009, 384s., ISBN 978-80-87212-18-9.
37. ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až § 421 Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2010, 2011s., ISBN 978-80-7400-178-9.
38. VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání*. Praha: ANAG, 2011, 1367 s., ISBN 978-80-7263-677-8.
39. VOJÁČEK, Ladislav., SCHELLE, Karel., KNOLL, Vilém. *České právní dějiny. 2. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 704 s., ISBN 978-80-7380-257-8.
40. WEYR, František. *Teorie práva*. Praha: Orbis, 1936, 388 s.
41. WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 248 s., ISBN 80-86861-75-9.
42. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 396 s., ISBN 978-80-7380-044-4.
43. ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, 268 s., ISBN 80-7179-005-2.

Seznam použité literatury a pramenů

Články

1. DUCHOŇ, František., PUTNA, Mojmir. *Nad reformou soudnictví*. Soudce: Profesní časopis soudců a soudů České republiky. 1999, roč. 1, č. 1, str. 3-8 ISSN 1211-5347.
2. KOLBA, Jan. *Nezávislost soudní moci – fikce, nebo realita?*. Právní rozhledy. 2007, č. 23, str. 860, ISSN 1210-6410.
3. LANGER, Petr. *Ještě jednou k problematice jmenování soudců, tentokrát ve světle rozsudku Nejvyššího správního soudu*. Právní rozhledy. 2006, č. 13, str. 485, ISSN 1210-6410.
4. MALENOVSKÝ, Jiří. *Nakousnuté sousto nezávislosti soudní moci na moci výkonné zůstává na stole*. Právní rozhledy. 2008, č. 8, str. 272 ISSN 1210-6410.
5. MATOUŠEK, Ludvík. *Pár poznámek k dělbě moci*. Právní rozhledy. 2006, č. 8, str. 289 ISSN 1210-6410.
6. MARKEL, Ernest. *Zajištění soudcovské nezávislosti*. Právní praxe časopis české justice. 1995, roč. 43, č. 9, str. 576-585 ISSN 1210-0900.
7. NEMETH, Marek. *Soudcovské rady ve vybraných evropských státech*. [online] dostupné online <<http://www.mareknemeth.cz/soudcovske-rady-ve-vybranych-evropskych-statech.html>>.
8. PIPKOVÁ, Hana. *K reformě soudního systému ČR*. Právní zpravodaj. 2003, č. 6, dostupný online <<http://www.beck-online.cz/>>.
9. ŠAMALÍK, František. *Několik poznámek k nezávislosti soudní moci*. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 10, str. 345-347 ISSN 1214-7966.
10. VYKLICKÝ, Jan. *Samospráva soudnictví*. Právník Teoretický časopis pro otázky státu a práva. 1993, roč. 132, č. 10-11, str. 852-858 ISSN 0324-7007.
11. VYKLICKÝ, Jan. *Stav českého soudnictví dnes a úvaha o jeho zakotvení v ústavním systému České republiky*. Právník Teoretický časopis pro otázky státu a práva. 1993, roč. 132, č. 1, str. 1-8 ISSN 0324-7007.

Seznam použité literatury a pramenů

Zákony

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákona č. 2/1993 sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 541/1992, o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku

Ústavní zákon č. 135/1989 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, v platném znění

Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, v platném znění

Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, v platném znění

Zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, v platném znění

Zákon č. 427/2003 Sb., kterým se pro rok 2004 stanoví mimořádné opatření při určování výše platu a některých náhrad výdajů spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů, poslanců Evropského parlamentu, soudců a státních zástupců, výše dalšího platu těchto osob za první pololetí roku 2004, a kterým se mění některé související zákony, v platném znění

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), v platném znění

Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, v platném znění

Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění

Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech

Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

Zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci

Zákon č. 62/1961, o organizaci soudů

Zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců

Zákon č. 143/1867 ř. z., o zřízení říšského soudu

Zákon č. 144/1867 ř. z., o soudcovské moci

Seznam použité literatury a pramenů

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10, pod č. 68, In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 56. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 761-791 ISBN 978-80-7400-113-0.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. II. ÚS 2672/07, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 2003 sp. zn. IV. ÚS 525/02, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 11. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 28/04, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04, dostupný z ASPI
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.1. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/07, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 18/06, pod č. 130, In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 42., 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008 562s., ISBN 978-80-7400-000-3.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 pod č. 78, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 26, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 400s., ISBN 80-7179-657-3.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 11. 2011 sp. zn. I. ÚS 2420/11-1, dostupný z ASPI
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2001 sp. zn. II. ÚS 105/01, pod č. 98, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 23. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 405s., ISBN 80-7179-654-9.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 11. 2009 sp. zn. III. ÚS 932/07, dostupný z ASPI
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 6. 1994 sp. zn. III. ÚS 26/94, pod č.32, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 1. Praha: C. H. Beck, 1994. 297s., ISBN 80-7179-000-1.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 157/96 pod č. 26, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 7. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, 337s., ISBN 80-7179-164-4.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 10. 1996 sp. zn. II. ÚS 230/96 pod č.27, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 7. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, 337s., ISBN 80-7179-164-4.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2003 sp. zn. IV. ÚS 174/02, dostupné online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 1. 1999 sp. zn. III. ÚS 293/98, pod č. 11, In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 13., 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, 503 s., ISBN 80-7179-247-0.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 4. 2006 sp. zn. I. ÚS 182/05, pod č. 79, In: Ústavní soud České republiky : Sbírka nálezů a usnesení – svazek 41, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, 638 s., ISBN 978-80-7400-000-3.

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 1. 2006 sp. zn. II. ÚS 53/06, pod č. 159, In: Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 42., 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008 562s., ISBN 978-80-7400-000-3.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 9. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 13/99, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 8. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 16/11, dostupný online <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 13/08, dostupný online <<http://www.concourt.cz/clanek/GetFile?id=4085>>
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 5. 2008 sp. zn. 4 Ans 9/2007, dostupný z ASPI

Seznam použité literatury a pramenů

Ostatní zdroje

Parlament České republiky, Senát : *Hledání optimálního modelu správy soudnictví pro Českou republiku*. Sborník textů, editor Jan Kysela, Praha: 2008, dostupné online < http://www.senat.cz/zajimavosti/sbornik/model_spravy_soudnictvi.pdf>.

Institucionální záruky soudní nezávislosti. Shrnutí 3. Kulatého stolu, který za účasti expertní veřejnosti uspořádala Transparency International – Česká republika dne 29. 9. 2004, dostupné online < <http://www.transparency.cz/publikace-analyzy/>>.

Základní zásady OSN o nezávislosti soudní moci vydané Úřadem vysokého komisaře pro lidská práva, přijaté na 7. kongresu OSN v Miláně 13. 12. 1985

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy o nezávislosti, účinnosti a úloze soudců – Doporučení č. R (94) 12 přijaté 13. 10. 1994

Charta evropských soudců přijatá 20. 3. 1993 Evropskou asociací soudců

Evropská charta o statutu soudců Rady Evropy přijatá během zasedání ve Štrasburku 8.-10. 7. 1998

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod č. 209/1992 Sb. a č. 243/1998 Sb.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech č. 120/1976 Sb.

Všeobecná deklarace lidských práv a svobod přijatá Valným shromážděním OSN 10. 12. 1948

Seznam použité literatury a pramenů

Internetové zdroje

Právní informační systém Beck-online licencovaný Nakladatelstvím C. H. Beck dostupný online <<http://www.beck-online.cz/>>.

Automatizovaný systém právních informací ASPI licencovaný společností Wolters Kluwer ČR, a.s., informace dostupné online <<http://www.systemaspi.cz/>>.

EUROPEUM Institute for European policy © 2010-2011 [cit. 2.5.2012]. dostupné online <<http://www.europeum.org/cz/>>.

Informace o kontrole hospodaření Ústavního soudu ze strany Ministerstva financí v roce 2011 [online]. Ústavní soud České republiky oficiální stránky [cit. 1.5.2012]. dostupné online <<http://www.ustavisoud.cz/clanek/6651>>.

Rozhovor s Miroslavem Kalouskem, ministrem financí.[online] © 2005 Ministerstvo financí ČR [cit. 1.5.2012], dostupné online <www.mfcr.cz>.

Resumé

The topic of the thesis is Independence of judiciary branch. The document is divided into five main chapters and each of them is used to demonstrate the indispensability of the judiciary independence in a democratic constitution.

In the first part the author is following the concept of separation of governmental powers and it's evolution from the juristical and philosophical point of view. This concept was described as a basis for achieving the independence of the judiciary branch. Findings of this chapter are based on the classical theory of separation of powers articulated by Charles de Montesquieu and John Lock and it's transformation to the current form, which is implemented in the Constitution of The Czech Republic.

In the second chapter the author is analysing the constitutional development in the Czech Republic with emphasis on important events and documents that shaped the current constitutional framework.

The main part of the thesis is dedicated to the current framework of judiciary independence. The objective of this thesis is to clarify the current state and highlight areas with excessive influence of the executive branch over the judiciary. The author thoroughly describes the various normative guarantees of independence of the judiciary, both in terms of constitutional norms and in terms of implementing legislation.

The fourth part contains a comparison of independent judiciary power framework with other European Union countries. Given that the author considers the judicial autonomy as one of issues in the Czech Republic, possible options, which are applied in other European Union countries, are discussed.

In the final chapter author focuses on the current issues of an application of the constitutional requirement of judiciary independence. The author selects two main areas, the first being judicial autonomy and the second creature comforts. Several reformative proposals are mentioned and the necessity of framework that would withstand the excessive influence of executive branch is emphasized. Regarding the creature comfort the author discusses the recent issue of withdrawal and freezing the salaries of judges, which may result in

exposure of the independent judiciary. However this should not be used as lever for manipulation in order to achieve any kind of personal gain.

The thesis summarizes the issues related to the independence of the judiciary branch from the philosophical point of view as from the historical, comparative and practical.